

rijksuniversiteit
 groningen

De invloed van bestaansonzekerheid op het welzijn.

Bachelorwerkstuk Sociologie

Faculteit gedrags- en maatschappijwetenschappen

Auteur: Tobi Vos

S3456935

t.n.vos@student.rug.nl

Begeleider: Rita Smaniotto

Tweede lezer: Gert Stulp

Datum: 08-06-2023

RS7

Abstract

Bestaansonzekerheid is een belangrijk onderwerp waar onze overheid beleid voor maakt. Dit onderzoek gaat in op de invloed van bestaansonzekerheid op welzijn en in hoeverre statusangst een deel van het effect verklaart. De behoefte theorie van Maslow stelt dat mensen basisbehoeften nodig hebben (McLeod, 2007). De noodzaak voor deze basisbehoeften en het niet of moeilijk kunnen vervullen hiervan kunnen voor stress zorgen (Rohde et al., 2016). Volgens Transactionele Stress Theory wordt stress veroorzaakt door de interactie tussen een persoon en de omgeving, waarbij de persoon de gebeurtenissen en situaties in zijn omgeving beoordeelt op hun potentiële bedreiging of uitdaging (Biggs et al., 2017). Door de stress kunnen mensen gezondheidsproblemen krijgen waardoor zij minder welzijn hebben. Daarnaast kunnen mensen zich door de stress minder richten op welzijn stimulerende activiteiten (Selye, 1956; Steptoe & Kivimäki, 2012). Ook zou een onzeker bestaan mensen het gevoel van inferioriteit geven (Elshout et al., 2016; Bronneman-Helmers & Herweijer, 2004). Dit inferieure gevoel ontstaat doordat mensen zich schamen voor het niet kunnen voorzien van de basisbehoeften. Deze schaamte komt doordat mensen zich vergelijken met anderen. Wanneer mensen zichzelf als minder zien, dan treedt er statusangst op door een gevoel van inferioriteit. Dit minderwaardigheid gevoel zorgt ervoor dat mensen de psychologische behoeften minder goed vervullen (Biggs et al., 2017). Hierdoor kunnen zij zichzelf minder goed ontplooien en zichzelf voorzien van de basisbehoeftes. De data die gebruikt worden om dit onderzoek uit te voeren komen van het LISS-panel. Dit is een langlopend onderzoek waarin respondenten langdurig gevolgd worden. Er wordt gebruik gemaakt van een wave die is afgenomen in 2013. In deze wave zitten na de dataselectie en non respons nog 989 respondenten. Uit de resultaten blijkt dat mensen die bestaansonzeker zijn minder welzijn ervaren. Ook blijkt dat mensen die bestaansonzeker zijn meer statusangst hebben en hierdoor is hun welzijn minder.

Contents

1 – Inleiding.....	4
2 – Theoretisch kader.....	6
2.1 Bestaansonzekerheid en welzijn	6
2.2 Bestaansonzekerheid, statusangst en welzijn.....	8
2.3 Controlevariabelen.....	9
3 - Methoden	11
3.1 Dataset LISS-panel.....	11
3.2 Operationalisatie.....	13
3.3 Analyse-opzet.....	15
4 - Resultaten	17
4.1 Univariate statistieken.....	17
4.2 bivariate statistieken	18
4.3 Model-evaluatie	19
4.3 Hypothesetoetsing.....	21
5 – Conclusie en discussie.....	24
Literatuurlijst.....	27
Bijlage 1.....	31
Bijlage 2.....	37
Bijlage 3.....	53
Bijlage 4 ChatGPT.	61

1 – Inleiding

Artikel 20 van de Grondwet in Nederland bepaalt dat "de bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart voorwerp van zorg zijn der overheid" (wetten.nl - Regeling - Grondwet - BWBR0001840, 2023). Dit recht benadrukt het belang van een voldoende levensstandaard, wat essentieel is voor een menswaardig bestaan. Het is van toepassing op alle leden van de bevolking, inclusief degenen die niet in staat zijn om volledig zelfstandig in hun levensonderhoud te voorzien. Verschillende instanties zijn belast met het ontwikkelen van beleid om deze wet zo goed mogelijk uit te voeren en de bestaanszekerheid van mensen te verbeteren. Zo houden vakbonden zich bezig met het verbeteren van arbeidsafspraken waaronder de lonen, en stellen overheidsinstanties een minimumloon vast en verstrekken toeslagen.

Daarnaast wordt de bestaanszekerheid beïnvloed door verschillende factoren, zoals de jaarlijkse inflatie en individuele financiële handelingen. Inflatie verwijst naar de stijging van het algemene prijsniveau van goederen en diensten in een economie gedurende een bepaalde periode. Door prijsstijgingen neemt de koopkracht van mensen af, waardoor zij mogelijk moeite hebben om aan basisbehoeften te voldoen.

Met bestaansonzekerheid wordt bedoeld dat mensen zelf niet in staat zijn om zichzelf of het gezin te voorzien van de basale materiële levensbehoeften (Rohde et al., 2016). Deze bestaansonzekerheid is vooral gericht op de zekerheid dat men in de toekomst niet in grote financiële problemen te komen (Rohde et al., 2016). Het gaat om de verwachting of er in de toekomst wel voldoende financiële middelen zijn om te voorzien in basale materiële basisbehoeften.

Deze bestaansonzekerheid is schadelijk voor ons welzijn. Welzijn is de mate waarin mensen tevreden zijn met hun leven. De definitie van welzijn volgens Veenhoven omvat zowel de objectieve als subjectieve aspecten van welzijn, waarbij zowel externe omstandigheden als interne factoren van invloed zijn op het welzijn van individuen (Veenhoven, 2010). Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar het verband tussen bestaansonzekerheid en welzijn. Zo blijkt uit onderzoek van Rohde et al. (2016), dat mensen met een onzeker bestaan een lagere mentale gezondheid hebben. Het

hebben van een slechtere mentale gezondheid kan het welzijn negatief beïnvloeden (Rohde et al., 2016). Het blijkt dat mensen die te maken hebben met bestaansonzekerheid over het algemeen een lagere kwaliteit van leven ervaren.

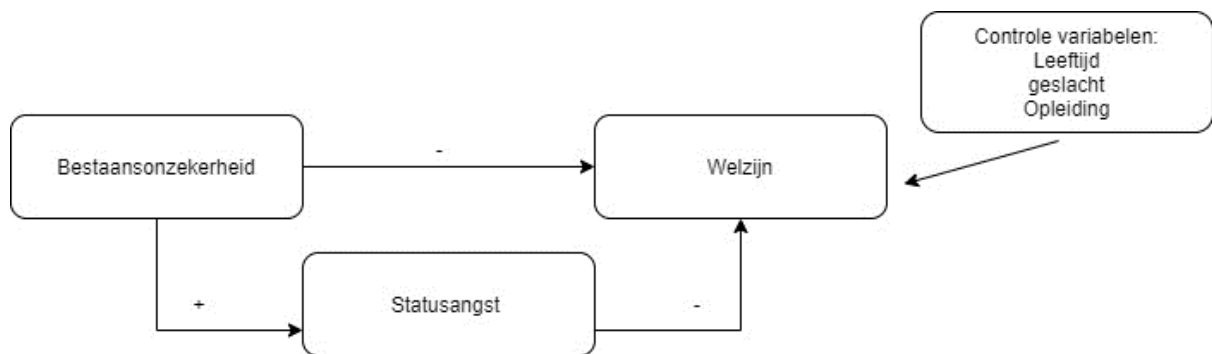
Ondanks dat er al veel onderzoek gedaan is naar bestaansonzekerheid en het effect op welzijn, zijn er veel mechanismen die een mogelijke verklaring zouden kunnen bieden. Dit onderzoek gaat zich ook richten op zo een verklaring, namelijk statusangst. Statusangst is de zorg dat mensen niet voldoen aan de idealen die door onze samenleving zijn vastgelegd en dat mensen daardoor worden beroofd van waardigheid en respect. De kern van statusangst ligt in hoe anderen ons zien of, om preciezer te zijn, hoe we denken dat anderen ons zien (Delhey & Dragolov, 2014). Als een individu statusangst ervaart, ervaart zij een gevoel dat zij niet meetelt in de samenleving en hierdoor als inferieur beschouwd wordt (Elshout et al., 2016).

De data die gebruikt worden om dit onderzoek uit te voeren komen van het LISS-panel. Dit is een langlopend onderzoek waarin respondenten langdurig gevolgd worden. Er wordt gebruik gemaakt van een wave die is afgenomen in 2013. Met behulp van deze data wordt de onderzoeksvraag beantwoord: *‘Wat is de invloed van bestaansonzekerheid op welzijn en in hoeverre kan statusangst een deel van het effect verklaren?’*

2 – Theoretisch kader

In de theorieparagraaf wordt het verband tussen bestaansonzekerheid en welzijn besproken.

Daarnaast wordt er aandacht besteed aan een mogelijke mediator in dit verband; statusangst. Ook zullen de hypothesen en probleemstellingen benoemd worden. Tot slot wordt ingegaan op de controlevariabelen uit het onderzoeksmodel. Dit onderzoeksmodel is schematisch weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: schematische weergave van het onderzoeksmodel.

2.1 Bestaansonzekerheid en welzijn

Als mensen niet in staat zijn zichzelf en hun gezin te voorzien van basisbehoeften, ervaren ze bestaansonzekerheid (Rohde et al., 2016; Reeskens & Vandecasteele, 2017). Deze bestaansonzekerheid brengt stress met zich mee, omdat mensen zich zorgen maken of ze in de toekomst wel of niet kunnen voorzien in hun basisbehoeften (Rohde et al., 2016).

Volgens de behoeftehiërarchie van Maslow hebben mensen verschillende behoeften, waarbij fysiologisch behoeften zoals voedsel, water, onderdak en kleding aan de basis staan (McLeod, 2007). Om aan hogere behoeften te kunnen voldoen, moeten mensen eerst in de fysiologisch behoeften voorzien zijn. Om de verschillende behoeftes te doorlopen is het niet nodig om honderd procent te voldoen aan de vorige behoefte (McLeod, 2007). De tweede stap in de hiërarchie zijn de veiligheidsbehoeften hier vallen veiligheid, orde, recht en stabiliteit onder. De eerste twee stappen van de hiërarchie zijn de basisbehoeften die we als mens nodig hebben.

Mensen die deze basisbehoeften niet of moeilijk kunnen vervullen kunnen stress ervaren. De basisbehoeften zijn namelijk van belang voor het kunnen overleven en voor de gezondheid. Zo zijn de fysiologisch behoeften zoals eten, drinken en onderdak, nodig voor het bestaan van de mens. Wanneer de behoeften niet vervuld worden kan dat stress geven. Stress ontstaat als reactie op een situatie of gebeurtenis die wordt waargenomen als een bedreiging, uitdaging of druk (Biggs et al., 2017). De situatie of gebeurtenis die als stressvol wordt ervaren worden de stressoren genoemd. Volgens Transactionele Stress Theory wordt stress veroorzaakt door de interactie tussen een persoon en de omgeving, waarbij de persoon de gebeurtenissen en situaties in zijn omgeving beoordeelt op hun potentiële bedreiging of uitdaging. (Biggs et al., 2017). Wanneer de uitdaging als te bedreigend wordt ervaren dan levert dit stress op. Wanneer de mensen veel bestaansonzekerheid ervaren zien ze dit dus als uitdaging om in de toekomst te kunnen voorzien van deze behoeften. Ook kunnen veel kleine uitdagingen stress geven aan mensen. Zo kunnen mensen overbelast worden met taken, verantwoordelijkheden of verwachtingen. Door deze stress kunnen mensen zich moeilijker richten op andere belangrijke aspecten die het welzijn kunnen verbeteren (Selye, 1956). Zo hebben mensen bijvoorbeeld minder tijd voor hun hobby's. Deze hobby's worden als leuk ervaren door mensen en deze 'leuke' activiteiten zorgen voor meer welzijn. Stress kan naast het belemmeren van onze focus op welzijn verbeterende aspecten ook leiden tot fysieke en mentale uitputting. Bovendien kan stress ons immuunsysteem verzwakken, waardoor mensen vatbaarder worden voor ziekten (Stephens & Kivimäki, 2012). Zo kan stress slaapproblemen, depressie, angst en andere mentale gezondheidsproblemen veroorzaken die ons welzijn negatief beïnvloeden. Stress kan ook van invloed zijn op onze sociale relaties en ons vermogen om goed te presteren op het werk, wat op verschillende manieren ons welzijn kan beïnvloeden (Lazarus & Folkman, 1984). Door stress kunnen mensen zich terugtrekken uit sociale activiteiten omdat deze als te uitdagend worden beschouwd. Als gevolg hiervan verliezen mensen dus de zogeheten safety needs van Maslow. De financiële situatie en de stress die daarmee gepaard gaat, hebben dus invloed op het welzijn van mensen en

kunnen ervoor zorgen dat ze minder goed kunnen functioneren in de samenleving, wat op zijn beurt het welzijn vermindert.

Hypothese 1: *'als mensen meer bestaansonzekerheid ervaren, dan ervaren zij minder welzijn.'*

2.2 Bestaansonzekerheid, statusangst en welzijn

Statusangst zou een verklaring kunnen geven waarom mensen die bestaansonzeker zijn minder welzijn hebben. Bestaansonzekerheid gaat vaak gepaard met gevoelens van schaamte, vooral in een meritocratische samenleving zoals Nederland (Elshout et al., 2016; Bronneman-Helmers & Herweijer, 2004). In een meritocratie is de sociale status van een individu gebaseerd op zijn of haar eigen prestaties, en het omgekeerde geldt ook. Dit houdt in dat mensen een bepaalde machtspositie met privileges hebben in de maatschappij door hun eigen verdiensten. Jouw plek in de maatschappij wordt dus door je eigen toedoen bepaald. Mensen zijn bang dat anderen zien dat ze niet voldoen aan de idealen die in onze samenleving zijn vastgesteld, en dat dit hen berooft van waardigheid en respect (Rohde et al., 2016). Bijvoorbeeld, mensen die een hogere mate van bestaansonzekerheid ervaren, kunnen zich genoodzaakt voelen om naar de voedselbank te gaan omdat ze zelf geen voedsel kunnen kopen. Mensen hebben gevoelens van schaamte wanneer zij hun waardigheid en respect verliezen, omdat mensen het idee hebben dat zij niet meetellen in de samenleving en als inferieur worden beschouwd. Dit gevoel van inferioriteit is ook wel de statusangst die mensen ervaren.

Mensen met statusangst ervaren vaak een lager welzijnsniveau. Het gevoel van inferioriteit tast immers de eigenwaarde en het zelfvertrouwen aan. Zoals eerder vermeld, is in een meritocratie de sociale status van een persoon afhankelijk van individuele verdiensten of tekortkomingen. Het inferioriteit gevoel rekenen mensen zichzelf dus aan in zo een maatschappij. Volgens de sociale vergelijkingstheorie van Fetsinger beoordelen mensen hun zelfbeeld en eigenwaarde door zichzelf te vergelijken met anderen (Festinger, 1954). Wanneer mensen meer successen hebben in vergelijking

tot de anderen om hen heen zullen ze een positiever zelfbeeld hebben, dit is ook wel downward comparison. Ook kunnen we ons vergelijken met mensen die het beter doen waardoor er een negatiever zelfbeeld is, dit is upward comparison. Het vergelijken met anderen is dus iets wat we doen als mens om te kijken waar we zelf staan.

Mensen met statusangst hebben een negatiever zelfbeeld en doen dus voornamelijk aan upward comparison. Mensen met statusangst zullen mogelijk hierdoor minder makkelijk de verschillende behoeftes vervullen waar Malsow overspreekt (Biggs et al., 2017). De derde behoefte van Malsow zijn de sociale behoeftes, waar mensen de behoefte hebben om geaccepteerd en gewaardeerd te worden. Wanneer mensen zich inferieur voelen en aan upward comparison doen, wordt deze behoefte minder goed vervuld. En wanneer de lagere behoeftes van de behoeftetheorie minder vervuld zijn zal de kans tot zelfontplooiing minder worden omdat gefocust wordt op de lagere behoeftes. Doordat op deze lagere behoeftes wordt gefocust is er minder ruimte voor welzijn stimulerende activiteiten en hierdoor hebben mensen ook minder welzijn. Door de vergelijking met anderen waardoor inferioriteit kan optreden en het niet zelf kunnen vervullen van de basisbehoeftes, wordt de zelfontplooiing belemmert.

Over het algemeen ervaren mensen dus minder welzijn wanneer ze een hogere mate van bestaansonzekerheid hebben. Dit kan deels worden verklaard door de statusangst die ontstaat wanneer mensen te maken hebben met bestaansonzekerheid. Bestaansonzekerheid gaat vaak gepaard met gevoelens van schaamte, wat op zijn beurt een gevoel van inferioriteit oproept en de zelfontplooiing belemmert. Dit heeft een negatieve invloed op het welzijn van mensen.

Hieruit volgt Hypothese 2: *‘Het negatieve effect van bestaansonzekerheid op welzijn wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen die bestaansonzekerheid ervaren meer statusangst ervaren.’*

2.3 Controlevariabelen

In dit onderzoek worden een aantal controlevariabelen opgenomen. Ten eerste wordt er gecontroleerd voor geslacht. Deze controle is nodig omdat de data wordt gefilterd op huishoudhoofden, wat meestal mannen zijn. Dit is belangrijk om de onafhankelijkheid van de

variabelen te waarborgen. Meer informatie over het filteren op huishoudhoofden is te vinden in de methoden. Doordat mannen oververtegenwoordigd zijn, is het belangrijk om te controleren voor geslacht.

Ten tweede wordt er gecontroleerd voor leeftijd. Naarmate mensen ouder worden, verandert hun financiële situatie. Dit heeft invloed op de bestaansonzekerheid, omdat verschillende leeftijdsgroepen verschillende financiële zorgen hebben. Ook zijn er leeftijdsgebonden factoren zoals het bestedingspatroon en sociale vangnetten zoals de AOW. Daarnaast is het belangrijk om leeftijd te controleren voor het variabele welzijn. Ouderen hebben over het algemeen meer stabiliteit in het leven, wat kan leiden tot een hogere welzijnsscore (Horley & Lavery, 1995). Door deze stabiliteit ervaren ze minder persoonlijke veranderingen, wat bijdraagt aan hun welzijn.

Tot slot wordt er gecontroleerd voor opleidingsniveau. Het opleidingsniveau van een persoon heeft invloed op de bestaansonzekerheid. Hoogopgeleide mensen hebben vaak beter betaalde banen, omdat deze banen meer kennis vereisen (Hanushek & Woessmann, 2012). Daarnaast hebben zij meer stabiliteit in hun werk (Rohde et al., 2016), waardoor ze minder snel worden ontslagen en eerder een vaste aanstelling krijgen. Dit heeft ook een positieve invloed op hun bestaansonzekerheid. Bovendien heeft het opleidingsniveau ook invloed op het welzijn. De stabiliteit van een baan en het gevoel van minder vervangbaar zijn dragen bij aan een hoger welzijn. Om deze effecten te neutraliseren, is het noodzakelijk om te controleren voor opleidingsniveau.

3 - Methoden

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de dataset en de verzamelingsmethode van de data.

Daarnaast worden de operationalisaties besproken van de variabelen die in de analyse worden gebruikt. Tot slot wordt beschreven hoe de analyse in dit onderzoek is uitgevoerd. Bijlage 1 hoort bij dit hoofdstuk.

3.1 Dataset LISS-panel

De data voor dit onderzoek zijn verzameld vanuit het LISS-panel. Het LISS-panel is een langdurig onderzoek waarbij respondenten gedurende een langere periode gevolgd worden. Voor dit specifieke onderzoek zijn de gegevens verzameld tijdens wave 6, wat plaatsvond in 2013. Rond 2007 zaten er ongeveer 10.500 mensen in het panel. Een deel van deze respondenten vullen de lijsten niet tot nauwelijks in, dit kan verschillende redenen hebben. Zo kan dit te maken hebben met verhuizen of overlijden of het gewoon niet invullen van de vragenlijsten, deze slapende respondenten worden nog wel meegenomen in de dataset, maar niet meer benaderd. Op dit moment zijn er ongeveer 5.000 huishoudens, bestaande uit ongeveer 7.500 personen (Centerdata, n.d.). Het panel is samengesteld op basis van een kans steekproef van huishoudens uit het bevolkingsregister van het CBS. De deelnemende respondenten hebben meerdere vragenlijsten ontvangen over verschillende onderwerpen.

Er worden eenmalige vragenlijsten afgenomen daarnaast zijn er ook zogenaamde Core-modules die jaarlijks worden afgenomen. Daarnaast worden de achtergrondvariabelen maandelijks bijgewerkt. Het invullen van een vragenlijst duurde gemiddeld 15 tot 30 minuten. De respondenten ontvingen een vergoeding per ingevulde vragenlijst, die online kon worden ingevuld. Naast het invullen van de vragenlijsten moest ook een persoon in het huishouden de huishoudelijke gegevens updaten. Huishoudens die geen internetverbinding of computer hadden, werden voorzien van de benodigde middelen. Voor dit onderzoek worden specifiek een aantal vragenlijsten uit het LISS-

panel gebruikt, er wordt gebruik gemaakt van de vragenlijst over stigmatisering, inkomen en achtergrondvariabelen.

In het uiteindelijke databestand zijn er 10.570 verschillende respondenten opgenomen. De vragenlijst over achtergrondvariabelen is ingevuld door 10.275 respondenten. Er waren dus 295 respondenten die niet geantwoord hebben. Deze vragenlijst met achtergrondvariabelen wordt gebruikt voor het verzamelen van informatie over geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Daarnaast is ook de vragenlijst 'stigmatisering' gebruikt, waarvoor 2.656 respondenten willekeurig zijn benaderd. Van deze groep hebben 2.096 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld, terwijl 4 respondenten de vragenlijst niet hebben afgemaakt. De overige 556 respondenten zijn niet begonnen aan de vragenlijst en hebben deze dus niet ingevuld. Niet alle respondenten die deel uitmaken van het LISS-panel zijn dus benaderd om deze specifieke vragenlijst in te vullen. Het doel van deze vragenlijst was om verbanden te onderzoeken tussen sociaaleconomische status, stigmatisatie, schaamte, sociale ontoereikendheid en gezondheid. Door middel van deze vragenlijst beoogde men inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van deze factoren en de invloed die ze op elkaar uitoefenen.

De laatste vragenlijst die is gebruikt, is de 'income'-vragenlijst. Voor deze vragenlijst zijn 6.395 respondenten benaderd, waarvan er 5.015 hebben gereageerd. Van degenen die hebben gereageerd, hebben 4.750 respondenten de volledige vragenlijst ingevuld. Ook voor deze vragenlijst werden niet alle deelnemende respondenten van het LISS-panel benaderd. Het doel van deze vragenlijst was om gegevens met betrekking tot inkomen te verkrijgen.

Aan het LISS-panel nemen er meerdere respondenten uit één huishouden deel. Dit kan gevolgen hebben voor de betrouwbaarheid van de gegevens, aangezien een huishouden uit meerdere personen kan bestaan. Wanneer er niet gefilterd wordt op huishoudhoofden kan de onafhankelijkheid van de steekproef niet worden gewaarborgd. Om dit te voorkomen, worden alleen de huishoudhoofden geselecteerd voor dit onderzoek. Het huishoudhoofd is de persoon op wiens naam het huur- of koopcontract van de woning staat (Centerdata, n.d.). Als het contract op meerdere

namen staat, wordt het huishoudhoofd bepaald op basis van het hoogste inkomen. Hierdoor is het noodzakelijk om in de regressieanalyse te controleren voor geslacht, aangezien huishoudhoofden over het algemeen vaker mannelijk zijn. Na het toepassen van het huishoudhoofdfilter blijven er 4.327 respondenten over van de 10.275 alle respondenten.

Wanneer er rekening wordt gehouden met de gecombineerde non-respons tussen de verschillende vragenlijsten en de selectie van huishoudhoofden, dan is het totale aantal respondenten 986. Dit kan worden verklaard doordat twee van de vragenlijsten een willekeurige steekproef betroffen van het totale aantal respondenten, waardoor niet iedereen de vragenlijst voor dit onderzoek heeft kunnen invullen.

3.2 Operationalisatie

In dit deel wordt de operationalisatie van de variabelen en de controlevariabelen besproken. In totaal zijn er 6 variabelen opgenomen in het model. De variabelen zijn: bestaansonzekerheid, statusangst, en welzijn. Daarnaast zijn er ook controlevariabelen opgenomen, namelijk leeftijd, geslacht en opleiding.

Welzijn: Deze variabele is gemeten met behulp van de vraag: *'Wanneer u denkt aan een levensladder waarbij de eerste trede het slechtst mogelijke leven en de tiende (hoogste) trede het best mogelijke leven weergeeft, op welke trede bevindt u zich dan zelf?'* De respondent kon op een tien puntsschaal van 0 tot 10 antwoorden op deze vraag.

Bestaansonzekerheid: De variabele bestaansonzekerheid wordt gemeten aan de hand van twee vragen. De eerste vraag luidt: *'Hoe tevreden bent u over uw financiële situatie?'* Hierbij betekent een score van 0 dat de respondent helemaal niet tevreden is over zijn financiële situatie, en een score van 10 betekent dat de respondent volledig tevreden is. De tweede vraag is: *'Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoe moeilijk of makkelijk u kunt rondkomen van uw inkomen?'* Hierbij betekent een score van 0 dat de respondent zeer moeilijk kan rondkomen, en een score van 10 betekent dat de respondent zeer gemakkelijk kan rondkomen. Er is een aanzienlijke samenhang tussen deze twee variabelen ($r = 0,76$; $p < 0,01$). Deze twee variabelen zijn samengevoegd en het

gemiddelde ervan is berekend. Ten slotte is de schaal omgekeerd, zodat een hogere score meer bestaansonzekerheid aangeeft.

Statusangst: De vragenlijst bevat 5 stellingen die gaan over statusangst. De 5 stellingen zijn als volgt: *Er zijn tijden geweest dat ik me schaamde voor mijn financiële situatie, opleidingsniveau of beroep. Ik voel dat anderen op mij neerkijken vanwege mijn financiële situatie, opleidingsniveau of beroep. Mensen behandelen mij anders vanwege mijn financiële situatie, opleidingsniveau of beroep. Ik heb ondervonden dat mensen negatieve of onaardige dingen achter mijn rug om zeiden vanwege mijn financiële situatie, opleidingsniveau of beroep. Ik ben wel eens uitgesloten van werk, onderwijs of functioneren binnen het gezin vanwege mijn financiële situatie, opleidingsniveau of beroep.* Hier betekent een score van 1 dat de respondent helemaal mee oneens is, en een score van 5 betekent dat de respondent helemaal mee eens is. De scores van de individuele items worden opgeteld en gemiddeld om een schaal te vormen (*Cronbach's alpha* = 0,818). Voor de nieuwe variabele statusangst wordt het gemiddelde van deze scores genomen. Bovendien wordt de variabele zo gecodeerd dat 0 een betekenis heeft. Nu staat 0 voor de laagste waarde (helemaal mee oneens) en 4 voor de hoogste waarde (helemaal mee eens).

Geslacht: Een variabele om het geslacht aan te geven met categorieën man (1) en vrouw (2). Deze variabele is gehercodeerd dat nul een betekenis heeft. Voor een score van 0 is de respondent vrouw en een score van 1 man.

Opleiding: Bij deze vraag konden respondenten hun opleidingsniveau aangeven met de 6 opeenvolgende categorieën: (1) basisonderwijs, (2) vmbo, (3) havo/vwo, (4) mbo, (5) hbo en (6) wo. Deze variabele is zo gehercodeerd dat 0 een waarde heeft gekregen zodat dit makkelijker te interpreteren is. De nieuwe waardes zijn: (0) basisonderwijs, (1) vmbo, (2) havo/vwo, (3) mbo, (4) hbo en (5) wo.

Leeftijd: Deze variabele weergeeft de leeftijd in jaren van de respondenten.

3.3 Analyse-opzet

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van een lineaire regressieanalyse. De onderzoeksvraag luidt: 'Wat is de invloed van bestaansonzekerheid op welzijn en in hoeverre kan statusangst een deel van het effect verklaren?' Om deze vraag te beantwoorden worden twee hypothesen getoetst.

De eerste hypothese die getoetst wordt, is: 'Als mensen meer bestaansonzekerheid ervaren, dan ervaren zij minder welzijn.' Deze hypothese wordt getoetst door in het model het directe effect van bestaansonzekerheid op welzijn te toetsen, gecontroleerd voor de controlevariabelen. In het eerste model worden de afhankelijke variabele welzijn, samen met de controlevariabelen, toegevoegd. Hierna wordt bij het tweede model de onafhankelijke variabele bestaansonzekerheid opgenomen. Dit tweede model geeft het directe effect weer van bestaansonzekerheid op welzijn.

De tweede hypothese die getoetst wordt is: 'Het negatieve effect van bestaansonzekerheid op welzijn wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen die bestaansonzekerheid ervaren meer statusangst ervaren.' Bij het tweede model, wordt een stap in de analyse toegevoegd. Er wordt dus een derde model gemaakt waar de mediator statusangst in wordt opgenomen, in de analyse model 4.

Naast dit model wordt er ook een model geschat waar statusangst de afhankelijke variabele is. Dit wordt gedaan om te kijken of het verband tussen de onafhankelijke variabele bestaansonzekerheid en statusangst, wat in de analyse de mediërende variabele is, daadwerkelijk een positief verband geeft. In eerste instantie wordt er weer een model geschat met de controlevariabelen en de afhankelijke variabele welzijn. In het tweede model wordt hier de variabele bestaansonzekerheid toegevoegd, in de analyse model 3.

Om mediatie vast te stellen wordt door middel van de eye-balling methode het effect van bestaansonzekerheid en welzijn vergeleken met het effect van deze variabelen wanneer de mediator wordt opgenomen. In beide modellen wordt ook gecontroleerd voor de controlevariabelen. De eye-balling methode wordt toegepast op de hellingen en de betrouwbaarheidsintervallen. Door dit te

vergelijken wordt beoordeeld of het effect van bestaansonzekerheid op welzijn significant kleiner wordt wanneer het effect van statusangst wordt meegenomen.

4 - Resultaten

In het resultaten hoofdstuk worden de hypothesen getoetst door middel van een lineaire regressieanalyse. Voordat deze analyse wordt uitgevoerd, zullen eerst de univariate en bivariate statistieken worden besproken. Deze statistieken geven inzicht in de samenhang en verdeling van de variabelen. Bij dit hoofdstuk horen Bijlagen 2 en 3. In Bijlage 2 worden de univariate statistieken, bivariate statistieken en de hypothesetoetsing besproken. In Bijlage 3 wordt de evaluatie van de modellen weergegeven

4.1 Univariate statistieken

In tabel 1 zijn de beschrijvingen van de variabelen weergegeven, aan de hand van het gemiddelde, standaarddeviatie, five numbers summary en het totaal aantal respondenten. In totaal zijn er 986 respondenten opgenomen in het model. De afhankelijke variabele 'welzijn' heeft een gemiddelde van 7,10 op een schaal van 0 tot 10 ($M=7,10$; $SD=1,33$). Over het algemeen geven respondenten dus aan dat ze tevreden zijn met het welzijn dat zij ervaren. Verder is te zien dat 75% van de respondenten een score hoger dan 7 heeft voor welzijn ($Q1=7$). De meeste respondenten zijn dus tevreden met hun welzijn. De variabele 'bestaansonzekerheid' heeft een gemiddelde van 3,34 ($M=3,34$; $SD=1,77$). De respondenten ervaren dus niet veel bestaansonzekerheid in vergelijking met het minimum en het maximum ($min=0$; $max=10$). Voor de variabele 'statusangst' geldt dat respondenten aangeven dat ze weinig tot geen statusangst ervaren ($M=0,54$; $SD=0,71$ op een schaal van 0 tot 4). Niemand van de respondenten heeft de maximale score behaald op statusangst ($Max=3,6$). De leeftijd van de respondenten varieert tussen 18 en 89, en de gemiddelde leeftijd is 56 ($M=56$; $SD=15$). De respondenten van dit onderzoek zijn gemiddeld genomen ongeveer 14 ouder dan het landelijk gemiddelde (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d. -a) Het gemiddelde opleidingsniveau van de respondenten ligt tussen havo/vwo en mbo ($M=2,73$; $SD=1,50$). Meer dan 50% van de respondenten heeft een opleiding hoger dan MBO afgerond ($Q2=3,00$). Tot slot is er een ongelijke verdeling te zien in tabel 1 bij de variabele 'geslacht', 67,6% van de respondenten is man

en 32,4% is vrouw. In het model zitten dus ongeveer twee keer zoveel mannen als vrouwen. In de populatie is de verdeling tussen mannen en vrouwen bijna gelijk, waar 49,7% van de bevolking man is volgens het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.-b).

Tabel 1: Gemiddelde en standaarddeviatie (SD)/frequenties, five numbers summary van het complete model.

	Gemiddelde (standaarddeviatie)	Minimum	Q1	Mediaan	Q3	Maximum	N totaal
1. Welzijn	7,10 (1,33)	0,00	7,00	7,00	8,00	10,00	986
2. Bestaansonzekerheid	3,34 (1,77)	0,00	2,00	3,00	4,00	10,00	986
3. Statusangst	0,54 (0,71)	0,00	0,00	0,20	0,80	3,60	986
4. Leeftijd	55,76 (15,08)	18,00	44,00	58,00	67,00	89,00	986
5. Opleiding	2,73 (1,50)	0,00	1,00	3,00	4,00	5,00	986
6. Geslacht (vrouw) ^a	32,4% vrouw 67,6% man	0	-	-	-	1	986

^a Bij nominale variabelen is de frequentieverdeling weergegeven in percentages.

4.2 bivariate statistieken

In dit gedeelte wordt onderzocht hoe de variabelen met elkaar in verband staan. In Tabel 2 worden de variabelen weergegeven die zijn opgenomen in de analyse. De correlatie tussen de variabelen is geschat met behulp van de Pearson-correlatie en de ANOVA F-toets.

In Tabel 2 is te zien dat er veel significante verbanden zijn gevonden in het model.

Bestaansonzekerheid hangt sterk samen met welzijn. Zo blijkt dat mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren, ook minder welzijn ervaren ($r=-0,538$; $p<0,01$). Verder is te zien dat alle verbanden met de afhankelijke variabele significant zijn. Een matig verband dat gevonden is met de variabele 'welzijn' is statusangst ($r=-0,325$; $p<0,01$). Mensen die meer statusangst ervaren, hebben dus ook minder welzijn. De overige verbanden met welzijn zijn allemaal zwak. Dit geldt voor

de verbanden met leeftijd ($r=0,069$; $p<0,01$), opleiding ($r=0,160$; $p<0,01$) en geslacht ($r=0,108$; $p<0,01$). Een hogere opleiding en leeftijd hebben dus een zwakke positieve invloed op het welzijn. Daarnaast ervaren mannen meer welzijn dan vrouwen in het model.

Het verband tussen statusangst en bestaansonzekerheid is ook matig ($r=0,325$; $p<0,01$). Mensen die meer bestaansonzekerheid ervaren zullen ook meer statusangst hebben. Verder is er nog een opvallende matige correlatie te zien tussen leeftijd en opleiding ($r=-0,256$; $p<0,01$). Mensen van een hogere leeftijd hebben een lagere opleiding in deze data. De rest van de correlaties zijn allemaal vrij laag en een dele hiervan is ook niet significant.

Tabel 2: Correlaties van alle variabelen die zijn opgenomen in de analyse. (N=986)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1 Welzijn	-	^a -0,538**	^a -0.325**	^a 0,069*	^a 0,160**	^b 0,108**
2. Bestaansonzekerheid		-	^a 0.325**	^a -,0112**	^a 0-,154**	^b 0,106**
3. Statusangst			-	^a -.0236**	^a 0,034	^b -0,024
4. Leeftijd				-	^a -0,256**	^b 0,054*
5. Opleiding					-	^b 0,010
6. Geslacht (vrouw)						-

*Significant bij $\alpha = 0,05$, ** significant bij $\alpha = 0,01$; ^a Pearson correlatie; ^b Anova F toets correlatie.

4.3 Model-evaluatie

In deze paragraaf wordt voorafgaand aan de toetsing van de hypothesen de evaluatie van de gebruikte statistische modellen uitgevoerd. Hierbij wordt een beoordeling gegeven van de kwaliteit van de betreffende modellen, worden de vereiste aannames gecontroleerd en worden eventuele uitschieters in de data geïdentificeerd.

Ten eerste wordt de modevaluatie van de lineaire regressieanalyse besproken. In tabel 3 wordt de fit van verschillende modellen weergegeven. Alle modellen zijn significant. In het eerste model zijn de controlevariabelen en de afhankelijke variabele "welzijn" opgenomen. De controlevariabelen in dit model kunnen 4,6% van de variantie in welzijn verklaren ($R^2_{adjusted} = 0,046$). Deze verklaring is niet erg groot. In model 2 wordt de onafhankelijke variabele

"bestaansonzekerheid" toegevoegd aan model 1. Hier is te zien dat de verklaarde variantie toeneemt tot 29,6% ($R^2_{adjusted} = 0,296$). Door de variabele "bestaansonzekerheid" toe te voegen, neemt de verklaarde variantie dus aanzienlijk toe. In model 3 is de afhankelijke variabele "statusangst", waarbij gekeken wordt naar het verband tussen "bestaansonzekerheid" en "statusangst". Dit model kan, samen met de controlevariabelen, 14,4% van de variantie verklaren ($R^2_{adjusted} = 0,144$). Ten slotte wordt in model 4 de mediator "statusangst" toegevoegd aan het tweede model. Hier neemt de verklaarde variantie verder toe, het model kan 32,3% van de variantie verklaren ($R^2_{adjusted} = 0,323$). Het laatste model zal worden gebruikt om de hypothesen te toetsen, aangezien dit model alle variabelen bevat en de meeste verklaarde variantie heeft.

Vervolgens wordt de multicollineariteit behandeld, deze te vinden is in tabel 3.

Multicollineariteit wordt bepaald aan de hand van VIF-scores. Als een VIF-score hoger is dan 4, dan wordt er van multicollineariteit gesproken. In dat geval betekent het dat er een sterke samenhang is tussen de onafhankelijke variabelen. De hoogste VIF-waarde in het model is $VIF = 1,174$. Op basis van deze waarde is de aanname van multicollineariteit niet geschonden.

Ook zijn de assumpties van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit gecontroleerd. De volledige assumptiecontrole is te vinden in bijlage 3. Uit de controle blijkt dat de normaliteit niet geschonden is, hoewel er wel rekening gehouden moet worden met de interpretatie omdat de normaliteit niet perfect is. Daarnaast is ook de lineariteit niet geschonden. De assumptie van homoscedasticiteit is eveneens niet geschonden. Op basis hiervan kan er aangenomen worden dat het lineaire model geschikt is.

Tot slot is er gekeken naar invloedrijke punten en uitbijters. Uitbijters zijn gevallen die een grote invloed kunnen hebben op de analyse en de resultaten ervan kunnen vertekenen. Daarom is het belangrijk om uitbijters te identificeren en te bepalen of ze een significante invloed hebben op de gevonden resultaten. De uitbijters worden geanalyseerd aan de hand van Cook's Distance, Leverage-waarden en DFFIT. In bijlage 3 is een volledige analyse van de uitbijters te vinden. Uit de analyse van DFFIT, Cook's Distance en Leverage blijkt dat er enkele invloedrijke punten zijn

geïdentificeerd in de dataset. Er is besloten deze punten niet te verwijderen uit de data omdat deze vragen weinig invloed hadden op het model wanneer deze waren verwijderd. Daarnaast zijn de uitbijters ook gewoon respondenten die antwoord hebben gegeven op de vraag daarom zie ik geen reden om deze te verwijderen. Voor de analyse van de hypothesen is model met uitbijters gebruikt.

4.3 Hypothesetoetsing

In Tabel 1 is een lineaire regressietabel weergegeven. Met behulp van deze regressie wordt de hoofdvraag en hypothesen beantwoord. De eerste hypothese die besproken wordt, luidt als volgt: 'Als mensen meer bestaansonzekerheid ervaren, ervaren zij minder welzijn'. Om deze hypothese te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van Model 1 en 2. Hieruit blijkt dat meer bestaansonzekerheid samenhangt met een lagere mate van welzijn. De variabele heeft een negatieve helling, wat betekent dat een hogere mate van bestaansonzekerheid gepaard gaat met een afname in welzijn ($b = -0,386$; $p < 0,001$). Dit effect is redelijk groot en significant. Mensen kunnen dus 3,86 punten lager scoren op welzijn wanneer zij de maximale score geven voor bestaansonzekerheid, dit is vrij groot op een 10 puntenschaal. Op basis van deze bevinding kan de eerste hypothese worden aangenomen.

De tweede hypothese die getoetst wordt, luidt als volgt: 'Het negatieve effect van bestaansonzekerheid op welzijn wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen die bestaansonzekerheid ervaren, meer statusangst ervaren'. Om deze hypothese te beantwoorden, wordt gebruik gemaakt van model 2,3 en 4. Eerst wordt gekeken naar model 1 die het verband tussen bestaansonzekerheid en welzijn weergeeft hier is een negatieve relatie is gevonden, zoals eerder genoemd. Vervolgens wordt gekeken naar het verband tussen bestaansonzekerheid en statusangst. Hieruit blijkt dat bestaansonzekerheid een negatief effect heeft op statusangst (Tabel 1; Model 3). Een hogere mate van bestaansonzekerheid gaat dus samen met een mindere mate van statusangst ($b = 0,125$; $p < 0,001$). Dit effect van bestaansonzekerheid op statusangst is vrij groot zo kan iemand die heel bestaansonzeker is 1,25 punt hoger scoren op statusangst.

In Model 4 is te zien dat zowel de variabele statusangst als bestaansonzekerheid een significant effect hebben op het welzijn. Een hogere mate van bestaansonzekerheid heeft nog steeds een negatief effect op het welzijn ($b = -0,345$; $p < 0,001$). Bovendien heeft de variabele statusangst ook een negatief effect op het welzijn ($b = -0,332$; $p < 0,001$). Dit betekent dat iemand die meer statusangst ervaart, ook een lagere mate van welzijn heeft. Dit laatste effect is niet heel groot, omdat de maximale score op statusangst een 3,6 (tabel 1) is, is de maximale verandering in welzijn 1,195 lager.

Door model 2 en 4 met elkaar te vergelijken kan er onderzocht worden of er sprake is van een mediatie effect. In model 4 is te zien dat de helling van bestaansonzekerheid toeneemt ten opzichte van model 2 ($b = -0,386$; $p < 0,001$; $b = -0,345$; $p < 0,001$). Dit effect van bestaansonzekerheid op welzijn is nog steeds redelijk groot. Een deel van de verklaarde bestaansonzekerheid zou dus kunnen lopen via statusangst op basis van de hellingen. Naast de hellingen wordt er ook gekeken naar de betrouwbaarheidsintervallen. Voor het interval van bestaansonzekerheid in model 2 geldt (BHI = [-0,427; -0,346]) en voor model 4 geldt (BHI = [-0,386; -0,303]). Hier is te zien dat er wel overlap is tussen de betrouwbaarheid intervallen. Maar als er met een milder criterium gekeken wordt naar deze intervallen dan zou je kunnen vaststellen dat er sprake is van een mediatie effect, een partiele mediatie. In het interval van model 4 valt voor 48,2% samen met die van model 2. In dit geval kan de tweede hypothese dus ook aannemen, als er een mild criterium genomen wordt voor de overlap van de betrouwbaarheidsintervallen.

Controlevariabelen

In ieder model zijn de controlevariabelen opleiding, geslacht en leeftijd opgenomen. In de modellen blijven de effecten van de controle variabelen vrijwel gelijk daarom wordt er voor de interpretatie alleen naar model 4 gekeken. Mannen lijken in het model hoger te scoren dan vrouwen op het welzijn. Dit effect is wel vrij klein, zo scoren mannen 0,154 hoger op welzijn dan dat vrouwen doen ($b = 0,154$; $p = 0,041$). Voor de variabele leeftijd is bijna geen effect te zien ($b = 0,000$; $p = 0,919$). Leeftijd lijkt dus geen invloed te hebben op welzijn in het model. Er is wel een klein effect voor

opleidingsniveau op welzijn. Zo draagt een hoger opleidingsniveau bij aan een hogere mate van welzijn ($b = 0,083$; $p < 0,001$).

Tabel 3: Resultaten van een regressieanalyse met welzijn als afhankelijke, bestaansonzekerheid als onafhankelijke en welzijn als mediërende variabele

	Model 1 ^a		Model 2 ^a		Model 3 ^b		Model 4 ^a		VIF
	B(SE)	P	B(SE)	P	B(SE)	P	B(SE)	P	
Constante	5,903 (0,203)	<0,001	7,921 (0,205)	<0,001	0,576 (0,121)	<0,001	8,112 (0,204)	<0,001	
Opleiding	0,166 (0,028)	<0,001	0,078 (0,025)	0,002	0,015 (0,015)	0,310	0,083 (0,024)	<0,001	1,112
Geslacht (vrouw)	0,284 (0,088)	<0,001	0,144 (0,076)	0,060	0,030 (0,045)	0,512	0,154 (0,075)	0,041	1,014
Leeftijd	0,010 (0,003)	<0,001	0,003 (0,002)	0,257	-0,009 (0,001)	<0,001	0,000 (0,002)	0,919	1,144
Bestaansonzekerheid			-0,386 (0,021)	<0,001	0,125 (0,012)	<0,001	-0,345 (0,021)	<0,001	1,174
Statusangst							-0,332 (0,053)	<0,001	1,173
R ² _{adjusted}	0,046		0,296		0,144		0,323		
F-change	16,788	<0,001	350,313	<0,001	104,480	<0,001	39,232	<0,001	
N	986		986		986		986		

^a afhankelijke variabele is welzijn; ^b afhankelijke variabele is statusangst.

5 – Conclusie en discussie

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: *'Wat is de invloed van bestaansonzekerheid op welzijn en in hoeverre kan statusangst een deel van het effect verklaren?'* Deze vraag is onderzocht met behulp van een lineaire regressieanalyse. Uit de resultaten blijkt dat naarmate mensen meer bestaansonzekerheid ervaren, zij minder welzijn ervaren. Hiermee is er bewijs gevonden voor hypothese 1: *'Als mensen meer bestaansonzekerheid ervaren, ervaren zij minder welzijn'*. Dit is in lijn met de theorie waarin wordt aangegeven dat bestaansonzekerheid zorgt voor een mindere mate van welzijn. Zo blijkt uit de theorie van Maslow dat mensen basisbehoeften nodig hebben (McLeod, 2007). De noodzaak voor deze basisbehoeften en het niet of moeilijk kunnen vervullen hiervan kunnen voor stress zorgen (Rohde et al., 2016). Volgens Transactionele Stress Theory wordt stress veroorzaakt door de interactie tussen een persoon en de omgeving, waarbij de persoon de gebeurtenissen en situaties in zijn omgeving beoordeelt op hun potentiële bedreiging of uitdaging (Biggs et al., 2017). Door de stress kunnen gezondheidsproblemen op treden en kunnen mensen zich minder richten op welzijn stimulerende activiteiten (Selye, 1956; Steptoe & Kivimäki, 2012).

In de resultaten is ook deels bewijs gevonden voor de tweede hypothese. De tweede hypothese luidt: *'Het negatieve effect van bestaansonzekerheid op welzijn wordt gedeeltelijk verklaard doordat mensen die bestaansonzekerheid ervaren meer statusangst ervaren.'* In theorie is aangegeven dat een onzeker bestaan mensen het gevoel van inferioriteit kan geven (Elshout et al., 2016; Bronneman-Helmers & Herweijer, 2004). Dit inferieure gevoel ontstaat doordat mensen zich schamen voor het niet kunnen voorzien van de basisbehoeften. Deze schaamte ontstaat doordat wij onszelf als mens vergelijken met anderen. Wanneer mensen zichzelf als minder zien dan treedt er statusangst op door een gevoel van inferioriteit. Dit minderwaardigheid gevoel zorg ervoor dat mensen de psychologische behoeften minder goed vervullen (Biggs et al., 2017). Hierdoor kunnen zij zichzelf minder goed ontplooiën en andere behoeften vervullen. Uit de resultaten blijkt dat mensen

met een hogere mate van bestaansonzekerheid meer statusangst ervaren, dan mensen die minder bestaansonzeker zijn. Mensen met meer statusangst hebben over het algemeen een lager welzijnsniveau. Verder ervaren mensen minder welzijn wanneer zij een onzeker bestaan hebben. Hoewel de resultaten niet kunnen bevestigen dat de relatie tussen bestaansonzekerheid en welzijn volledig verklaard kan worden door statusangst, blijkt uit de bevindingen wel dat statusangst een deel van de verklaring biedt.

Voor beide hypothesen die nodig zijn om de onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt in de data ondersteuning gevonden. Ook zijn deze verwachte verbanden in lijn met de theorie. Verder kan geconcludeerd worden dat zowel bestaansonzekerheid als statusangst van invloed zijn op het welzijn van mensen. Daarbij blijkt dat mensen die bestaansonzeker zijn minder welzijn ervaren, wat deels verklaard kan worden door de hogere ervaren statusangst.

Er moeten echter enkele kanttekeningen worden gemaakt bij het onderzoek. Ten eerste wordt er rekening gehouden met het feit dat bestaansonzekerheid een lastig concept is om te meten. Dit betekent dat de steekproef misschien minder representatief is voor de populatie. De bestaanszekerheid van mensen is een lastig concept om te meten, omdat de respondenten vaak sociaal wenselijke antwoorden geven. Mensen zijn daardoor geneigd aan te geven dat het beter gaat met hun financiële situatie dan dat het werkelijk gaat. Dit heeft als gevolg dat effecten mogelijk onderschat worden en de validiteit afneemt. Mogelijk hebben de respondenten dus meer bestaansonzekerheid dan is gemeten in de steekproef. Sociale wenselijkheid is echter moeilijk te verwijderen wanneer er onderzoek wordt gedaan naar bestaansonzekerheid.

Een andere kanttekening heeft betrekking op de dataverzameling en de bereidheid van respondenten om te antwoorden. Uit evaluatieonderzoek van Centerdata blijkt bijvoorbeeld dat vragen over inkomen en financiën als vervelend worden ervaren. Zo blijkt dat 42,3% van de respondenten financiën/inkomsten als een onaangenaam onderwerp beschouwt (Centerdata, n.d.). De vragenlijst over dit thema is door 4,1% niet afgemaakt. En daarnaast door 21,1% niet ingevuld. Dit

kan leiden tot een hogere selectieve non-respons in vergelijking met andere vragen. Mogelijk komt dit doordat mensen die een hogere bestaansonzekerheid hebben bewust geen antwoord op deze vragenlijst of vragen geven omdat zij dit onaangenaam vinden. Ook kan het zijn dat mensen simpelweg hun verdiensten niet willen delen. Deze factoren kunnen leiden tot vertekeningen in de data. Zo zorgt het niet beantwoorden van de vraag omdat er sprake is van schaamte voor een onderschatting van het effect. Mensen zullen dan over het algemeen meer bestaansonzekerheid ervaren dan is gemeten in de steekproef.

Een laatste kanttekening die gemaakt kan worden, is dat de variabele 'welzijn' gemeten wordt met één vraag, namelijk: *'Wanneer u denkt aan een levensladder waarbij de eerste trede het slechtst mogelijke leven en de tiende (hoogste) trede het best mogelijke leven weergeeft, op welke trede bevindt u zich dan zelf?'* Om mogelijk beter onderzoek te kunnen doen naar het welzijn dat mensen ervaren, zou het wellicht nuttig zijn om een samengestelde vraag te gebruiken die het werkelijke welzijnsniveau van een persoon beter kan meten. Op dit moment neemt namelijk niet iedereen dezelfde aspecten in overweging bij het beantwoorden van de vraag. Het zou interessant zijn om onderscheid te maken tussen verschillende vormen van welzijn, bijvoorbeeld door vragen te stellen over financieel welzijn, sociale welzijn en gezondheid. Door meer van dit soort vragen te stellen en de antwoorden samen te voegen, kan mogelijk een beter welzijnscijfer verkregen worden dat beter vergelijkbaar is tussen de respondenten.

Literatuurlijst

Biggs, A. J., Brough, P., & Drummond, S. (2017). Lazarus and Folkman's Psychological Stress and Coping Theory. *In John Wiley & Sons, Ltd eBooks* (pp. 349–364).

<https://doi.org/10.1002/9781118993811.ch21>

Bronneman-Helmers, R., & Herweijer, L. (2004). Onderwijs. In *het zicht van de toekomst. Sociaal en Cultureel Rapport 2004* (pp. 363-412). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Centerdata. (z.d.). *LISS Panel Data*. www.lissdata.nl. Geraadpleegd op 3 maart 2023

<https://www.lissdata.nl/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Leeftijdsverdeling*. <https://www.cbs.nl/nl->

[nl/visualisaties/dashboard-](https://www.cbs.nl/nl-visualisaties/dashboard-)

[bevolking/leeftijd/bevolking#:~:text=Hoe%20ziet%20de%20leeftijdsopbouw%20van,minder%20jongeren%20onder%20de%20tweintig](https://www.cbs.nl/nl-visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/bevolking#:~:text=Hoe%20ziet%20de%20leeftijdsopbouw%20van,minder%20jongeren%20onder%20de%20tweintig)

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-b). *Mannen en vrouwen*. <https://www.cbs.nl/nl->

[nl/visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-](https://www.cbs.nl/nl-visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-)

[vrouwen#:~:text=Zie%20ook%20de%20bevolkingspiramide.,meerderheid%2C%20op%20hogere%20leeftijden%20vrouwen\)](https://www.cbs.nl/nl-visualisaties/dashboard-bevolking/mannen-en-vrouwen#:~:text=Zie%20ook%20de%20bevolkingspiramide.,meerderheid%2C%20op%20hogere%20leeftijden%20vrouwen)

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d. -c). *Subjectief welzijn*.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/subjectief->

[welzijn#:~:text=De%20mate%20van%20tevredenheid%20met,en%20het%20huwelijk%20en%20gezin.](https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/subjectief-welzijn#:~:text=De%20mate%20van%20tevredenheid%20met,en%20het%20huwelijk%20en%20gezin.)

Cohen, S., & Janicki-Deverts, D. (2012). Who's Stressed? Distributions of Psychological Stress in the United States in Probability Samples from 1983, 2006, and 20091. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(6), 1320–1334. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2012.00900.x>

CPB (2018). "Kansrijk Arbeidsmarktbeleid". Geraadpleegd op 3 april 2023, van

<https://www.cpb.nl/publicatie/kansrijk-arbeidsmarktbeleid>

Delhey, J., & Dragolov, G. (2014). Why inequality makes Europeans less happy: The role of distrust, status anxiety, and perceived conflict. *European sociological review*, 30(2), 151-165.

<https://doi.org/10.1093/esr/jct033>

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. A. B. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276–302. [https://doi.org/10.1037/0033-](https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276)

[2909.125.2.276](https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276).

Elshout, J., Tonkens, E., & Swierstra, T. (2016). Meritocratie als aanslag op het zelfrespect van 'verliezers'. In P. de Beer & M. van Pinxteren (Eds.), *Meritocratie: op weg naar een nieuwe klassensamenleving*. (pp. 209–234). Amsterdam University Press.

<https://doi.org/10.5117/9789462983397>

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human relations*, 7, 117-140

Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2012). Do better schools lead to more growth? Cognitive skills, economic outcomes, and causation. *Journal of Economic Growth*, 17(4), 267–321.

<https://doi.org/10.1007/s10887-012-9081-x>

Horley, J., & Lavery, J. J. (1995). Subjective well-being and age. *Social Indicators Research*, 34(2), 275–282. <https://doi.org/10.1007/bf01079200>.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.

Luhmann, M., Hofmann, W., Eid, M., & Lucas, R. E. (2012). Subjective well-being and adaptation to life events: a meta-analysis. *Journal of personality and social psychology*, 102(3), 592.

<https://doi.org/10.1037/a0025948>

McLeod, S. (2007). Maslow's hierarchy of needs. *Simply psychology*, 1(1-18).

<https://canadacollege.edu/dreamers/docs/Maslows-Hierarchy-of-Needs.pdf>

Michalos, A. C. (2017). Education, Happiness and Wellbeing. *In Springer eBooks* (pp. 277–299).

https://doi.org/10.1007/978-3-319-51161-0_12

Reeskens, T., & Vandecasteele, L. (2017). Hard times and european youth. the effect of economic insecurity on human values, social attitudes and well-being. *International Journal of Psychology*, 52(1), 19–27. <https://doi.org/10.1002/ijop.12387>

Rohde, N., Tang, K., & Osberg, L. (2017). The self-reinforcing dynamics of economic insecurity and obesity. *Applied Economics*, 49(17), 1668–1678.

<https://doi.org/10.1080/00036846.2016.1223826>

Rohde, N., Tang, K., Osberg, L., & Rao, P. (2016). The effect of economic insecurity on mental health: Recent evidence from Australian panel data. *Social Science & Medicine*, 151, 250–258.

<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.12.014>

Selye, H. (1956). *The stress of life*. McGraw-Hill

Steptoe, A., & Kivimäki, M. (2012). Stress and cardiovascular disease. *Nature Reviews Cardiology*, 9(6), 360–370. <https://doi.org/10.1038/nrcardio.2012.45>

Veenhoven, R. (2010). Greater Happiness for a Greater Number. *Journal of Happiness*

Studies, 11(5), 605–629. <https://doi.org/10.1007/s10902-010-9204-z>

Veenhoven, R. Diener E, Kahnemann D, Helliwell, J F. (2010) How universal is happiness, *International Differences in Well-Being*, Oxford University Press(pg. 328-350)

wetten.nl - Regeling - Grondwet - BWBR0001840. (2023, 22 februari).

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0001840/2023-02-22>

Wilkinson, R. G. (1999). Health, Hierarchy, and Social Anxiety. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 896(1), 48–63. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1999.tb08104.x>

Bijlage 1

*Hier wordt gefilterd op de variabele positie, Alle huishoudhoofden worden meegenomen andere data wordt verwijderd.

USE ALL.

COMPUTE filter_\$=(positie = 1).

VARIABLE LABELS filter_\$ 'positie = 1 (FILTER)'.
 VALUE LABELS filter_\$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
 FORMATS filter_\$ (f1.0).
 FILTER BY filter_\$.
 EXECUTE.

*verdeling variabelen in het model zonder bewerkingen.

FREQUENCIES VARIABLES=ci13f005 ci13f006 ci13f244 is13a002 is13a005 is13a006 is13a007 is13a008 oplcat leeftijd

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

		Statistics			
		If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	How satisfied are you with your financial situation?	Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off your income?	There have been times that I felt ashamed of my financial situation, education level or occupation.
N	Valid	2774	2696	2645	1167
	Missing	1553	1631	1682	3160
Mean		7.09	6.68	6.45	1.62
Median		7.00	7.00	7.00	1.00
Std. Deviation		1.331	1.797	2.012	1.082
Minimum		0	0	0	1
Maximum		10	10	10	5
Percentiles	25	7.00	6.00	5.00	1.00
	50	7.00	7.00	7.00	1.00
	75	8.00	8.00	8.00	2.00

		Statistics			
		I feel that others look down on me because of my financial situation, education level or occupation.	People treat me differently because of my financial situation, education level or occupation.	It has happened that people said negative or unpleasant things about me behind my back because of my financial situation, education level or occupation.	I have sometimes been excluded from work, education or family life because of my financial situation, education level or occupation.
N	Valid	1167	1167	1167	1167

	Missing	3160	3160	3160	3160
Mean		1.62	1.67	1.54	1.28
Median		1.00	1.00	1.00	1.00
Std. Deviation		.957	.980	.939	.716
Minimum		1	1	1	1
Maximum		5	5	5	5
Percentiles	25	1.00	1.00	1.00	1.00
	50	1.00	1.00	1.00	1.00
	75	2.00	2.00	2.00	1.00

Statistics

		Level of education in CBS (Statistics Netherlands) categories		Age of the household member
N	Valid		4314	4327
	Missing		13	0
Mean			3.71	52.83
Median			4.00	53.00
Std. Deviation			1.534	15.499
Minimum			1	10
Maximum			6	95
Percentiles	25		2.00	41.00
	50		4.00	53.00
	75		5.00	65.00

FREQUENCIES VARIABLES= geslacht
 /HISTOGRAM
 /ORDER=ANALYSIS.

Statistics

Gender

N	Valid	4327
	Missing	0

		Gender			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Male	3066	70.9	70.9	70.9

Female	1261	29.1	29.1	100.0
Total	4327	100.0	100.0	

*hercoderen en maken nieuwe variabelen.

*bestaansonzekerheid.

RELIABILITY

/VARIABLES=ci13f006 ci13f244

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR COV ANOVA

/SUMMARY=TOTAL MEANS VARIANCE COV CORR.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on	
	Standardized Items	N of Items
.860	.864	2

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
How satisfied are you with your financial situation?	6.69	1.792	2598
Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off your income?	6.46	2.008	2598

Inter-Item Correlation Matrix

	How satisfied are you with your financial situation?	Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off your income?
How satisfied are you with your financial situation?	1.000	.760
Can you indicate, on a scale from 0 to 10, how hard or how easy it is for you to live off your income?	.760	1.000

*hercoderen in juiste richting waar een hogere score meer onzekerheid betekent.

RECODE ci13f006 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (SYSMIS=SYSMIS) INTO deel1Bestaansonzekerheid.
EXECUTE.

RECODE ci13f244 (0=10) (1=9) (2=8) (3=7) (4=6) (5=5) (6=4) (7=3) (8=2) (9=1) (10=0) (SYSMIS=SYSMIS) INTO deel2Bestaansonzekerheid.
EXECUTE.

*samen voegen tot de variabele bestaanszekerheid.

COMPUTE Bestaansonzekerheid=SUM(deel1Bestaansonzekerheid, deel2Bestaansonzekerheid)/2.
EXECUTE.

*Variabele Statusangst maken.

RELIABILITY

/VARIABLES=is13a002 is13a005 is13a006 is13a007 is13a008

/SCALE('ALL VARIABLES') ALL

/MODEL=ALPHA

/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR COV ANOVA

/SUMMARY=TOTAL MEANS VARIANCE COV CORR.

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	1167	27.0
	Excluded ^a	3160	73.0
	Total	4327	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on	
	Standardized Items	N of Items
.818	.824	5

Item-Total Statistics

	Cronbach's Alpha if Item Deleted
There have been times that I felt ashamed of my financial situation, education level or occupation.	.821
I feel that others look down on me because of my financial situation, education level or occupation.	.764
People treat me differently because of my financial situation, education level or occupation.	.761
It has happened that people said negative or unpleasant things about me behind my back because of my financial situation, education level or occupation.	.766

I have sometimes been excluded from work, education or family life because of my financial situation, education level or occupation.

.795

COMPUTE Statusangst=SUM(is13a002, is13a005, is13a006, is13a007, is13a008)/5-1.
EXECUTE.

*opleiding coderen met 0 waarde.
COMPUTE opleiding=oplcat-1.
EXECUTE.

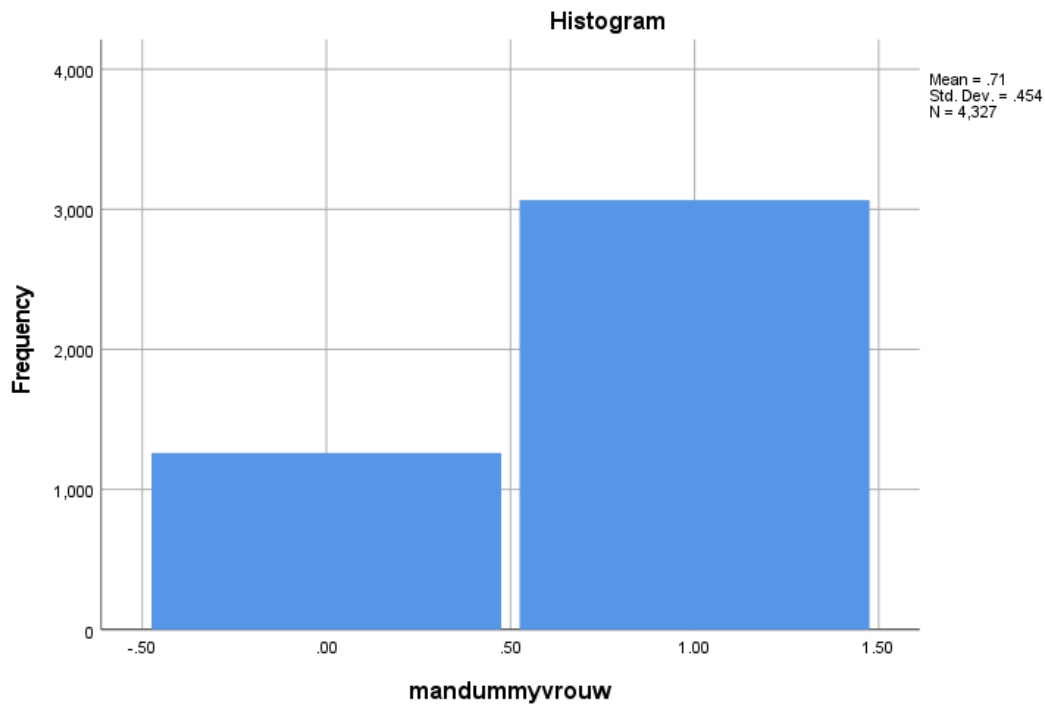
*geslacht coderen waarde 0.
RECODE geslacht (1=1)(SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=0) INTO mandummyvrouw.
EXECUTE.

*descriptive statistics nieuwe variabelen niet complete model.
FREQUENCIES VARIABLES=ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst opleiding leeftijd
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.

		Statistics				
		If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Bestaansonzekerheid	Statusangst	opleiding	Age of the household member
N	Valid	2774	2743	1167	4314	4327
	Missing	1553	1584	3160	13	0
Mean		7.09	3.3420	.5458	2.7075	52.83
Median		7.00	3.0000	.2000	3.0000	53.00
Std. Deviation		1.331	1.78205	.71673	1.53443	15.499
Minimum		0	.00	.00	.00	10
Maximum		10	10.00	4.00	5.00	95
Percentiles	25	7.00	2.0000	.0000	1.0000	41.00
	50	7.00	3.0000	.2000	3.0000	53.00
	75	8.00	4.0000	.8000	4.0000	65.00

FREQUENCIES VARIABLES= mandummyvrouw
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.

		mandummyvrouw			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1261	29.1	29.1	29.1
	1.00	3066	70.9	70.9	100.0
	Total	4327	100.0	100.0	

Welzijn

De verdeling van de variabele is links scheef. Hierdoor worden veel lage waarden als uitbijter gezien (zie boxplot). Het gemiddelde ligt dan ook op 7,09. Daarnaast is het eerste kwartiel gelijk aan de mediaan. Veel mensen geven dus een hoge score aan hun welzijn, 75% geeft een 7 of hoger. Wat betekent dat mensen een positief welzijn ervaren.

Bestaansonzekerheid

De variabele bestaansonzekerheid is linksscheef. Mensen zijn dus over het algemeen meer tevreden over hun financiële situatie dan ontevreden. De vorm is dus niet normaal verdeeld door de linksscheve verdeling. Wel zie je dat mensen die ontevreden zijn worden gezien als uitbijter. Mensen worden gezien als uitbijter wanneer zij een score lager hebben dan 2,5 op de twee vragen gemiddeld.

Statusangst

Statusangst is rechtsscheef verdeeld. Veel mensen geven dus aan dat zij geen statusangst ervaren. Zo heeft meer dan 75% aan dat zij het niet eens zijn met de stellingen over de statusangst ervaring. Mensen die een grotere mate van statusangst ervaren worden gezien als uitbijter. Zo is iedereen die aangaf er mee eens of helemaal mee eens te zijn een uitbijter.

Leeftijd

De variabele leeftijd lijkt normaal verdeeld in het histogram. Daarnaast zijn er geen uitbijters te zien in het boxplot. Ook lijkt de verdeling van kwartielen normaal verdeeld. Je kan dus stellen dat de variabele normaal verdeeld is omdat ook de verdeling in het boxplot netjes verdeeld is.

Opleiding

De verdeling van de variabele opleiding is verdeeld in 6 categorieën. Niet elke categorie komt even vaak voor. Dit was ook te verwachten omdat niet iedereen stopt na het basis onderwijs en mensen zijn leerplichtig tot hun 18de. Bij de verdeling is te zien dat de groep van MBO en HBO samen het grootst is met 49% van de mensen. Er is ook nog een deel dat alleen basis onderwijs heeft afgerond maar dit is slechts 8,2 procent van de steekproef.

Geslacht

De verdeling tussen mannen en vrouwen in het model is niet gelijk verdeeld. Er zijn ongeveer twee keer zoveel mannen, maar dit was ook te verwachten omdat we op huishoudt hoofd hebben gesorteerd. Mannen verdienen over het algemeen meer dan vrouwen en daarom zullen zij ook sneller het huishoudt hoofd zijn en vaker voor komen in de data.

Bijlage 2

*in dit deel worden de correlaties tussen de variabelen berekend voor niet complete model.

*correlaties continue variabelen.

CORRELATIONS

/VARIABLES= ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst leeftijd opleiding

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/MISSING=PAIRWISE.

		Correlations		
		If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Bestaansonzekerheid	Statusangst
If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Pearson Correlation	1	-.556**	-.325**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000
	N	2774	2743	999
Bestaansonzekerheid	Pearson Correlation	-.556**	1	.324**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	2743	2743	989
Statusangst	Pearson Correlation	-.325**	.324**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	
	N	999	989	1167
Age of the household member	Pearson Correlation	.047*	-.080**	-.248**
	Sig. (2-tailed)	.013	.000	.000
	N	2774	2743	1167
opleiding	Pearson Correlation	.176**	-.208**	.022
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.452
	N	2766	2735	1162

		Correlations	
		Age of the household member	opleiding
If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Pearson Correlation	.047*	.176**
	Sig. (2-tailed)	.013	.000
	N	2774	2766
Bestaansonzekerheid	Pearson Correlation	-.080**	-.208**

	Sig. (2-tailed)	.000	.000
	N	2743	2735
Statusangst	Pearson Correlation	-.248**	.022
	Sig. (2-tailed)	.000	.452
	N	1167	1162
Age of the household member	Pearson Correlation	1	-.240**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	4327	4314
opleiding	Pearson Correlation	-.240**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	4314	4314

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

*correlaties welzijn, bestaansonzekerheid, statusangst, leeftijd en opleiding met geslacht.
 UNIANOVA ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst leeftijd opleiding BY mandummyvrouw
 /METHOD=SSTYPE(3)
 /INTERCEPT=INCLUDE
 /PRINT DESCRIPTIVE
 /CRITERIA=ALPHA(0.05)
 /DESIGN=mandummyvrouw.

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Dependent Variable	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	20.204 ^a	1	20.204	11.580	.001
	Bestaansonzekerheid	34.732 ^b	1	34.732	11.168	.001
	Statusangst	.279 ^c	1	.279	.551	.458
	Age of the household member	658.530 ^d	1	658.530	2.900	.089
	opleiding	.201 ^e	1	.201	.089	.766
	Intercept	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	42858.330	1	42858.330	24563.853
	Bestaansonzekerheid	10013.511	1	10013.511	3219.782	.000

	Statusangst	258.188	1	258.188	510.115	.000
	Age of the household member	2654335.081	1	2654335.081	11689.105	.000
	opleiding	6418.396	1	6418.396	2838.373	.000
mandummyvrouw	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	20.204	1	20.204	11.580	.001
	Bestaansonzekerheid	34.732	1	34.732	11.168	.001
	Statusangst	.279	1	.279	.551	.458
	Age of the household member	658.530	1	658.530	2.900	.089
	opleiding	.201	1	.201	.089	.766
Error	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	1716.856	984	1.745		
	Bestaansonzekerheid	3060.237	984	3.110		
	Statusangst	498.038	984	.506		
	Age of the household member	223444.461	984	227.078		
	opleiding	2225.113	984	2.261		
Total	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	51447.000	986			
	Bestaansonzekerheid	14062.750	986			
	Statusangst	786.440	986			
	Age of the household member	3289935.000	986			
	opleiding	9586.000	986			
Corrected Total	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	1737.060	985			
	Bestaansonzekerheid	3094.969	985			
	Statusangst	498.317	985			
	Age of the household member	224102.991	985			

opleiding	2225.314	985		
-----------	----------	-----	--	--

- a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,011)
- b. R Squared = ,011 (Adjusted R Squared = ,010)
- c. R Squared = ,001 (Adjusted R Squared = ,000)
- d. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,002)
- e. R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,001)

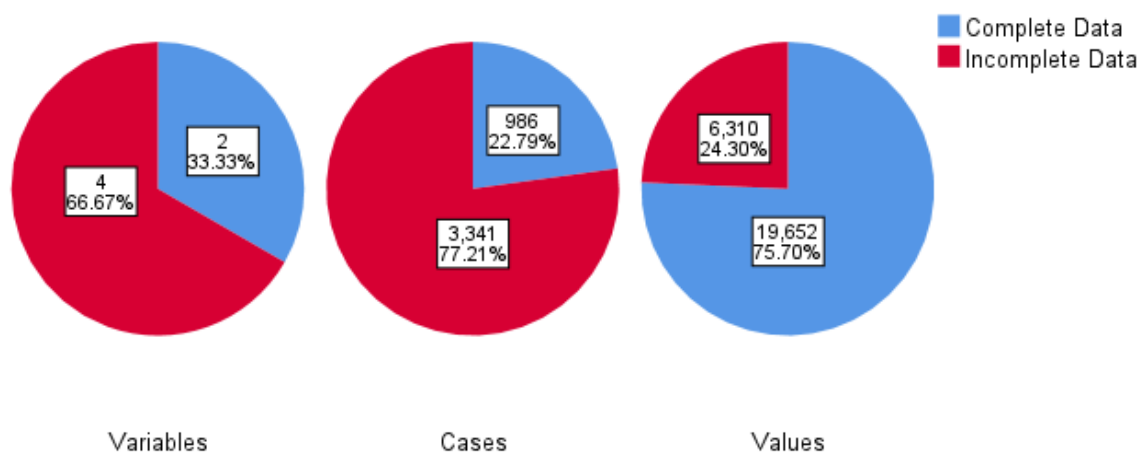
*hier worden de missende waardes bekeken en geanalyseerd.

*Analyze > Multiple Imputation > Analyze Patterns.

MULTIPLE IMPUTATION ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst opleiding mandummyvrouw leeftijd
 /IMPUTE METHOD=NONE
 /MISSINGSUMMARIES OVERALL VARIABLES (MAXVARS=25 MINPCTMISSING=10) PATTERNS.

Missing Values

Overall Summary of Missing Values

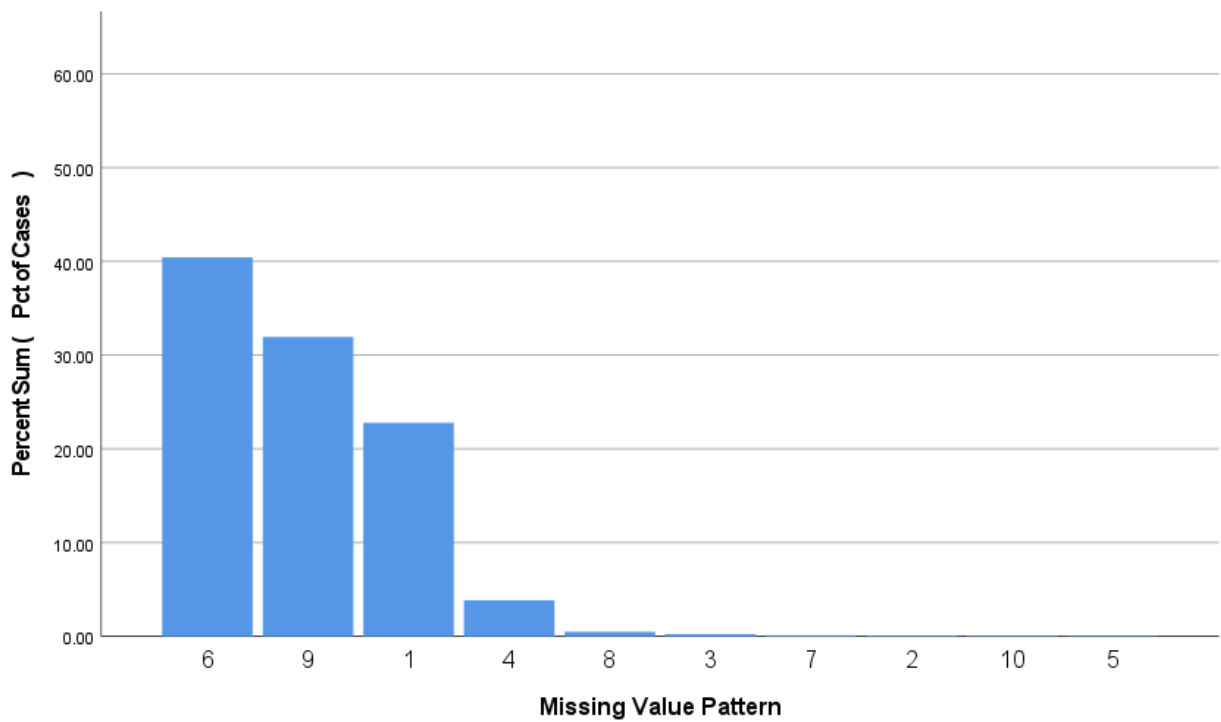
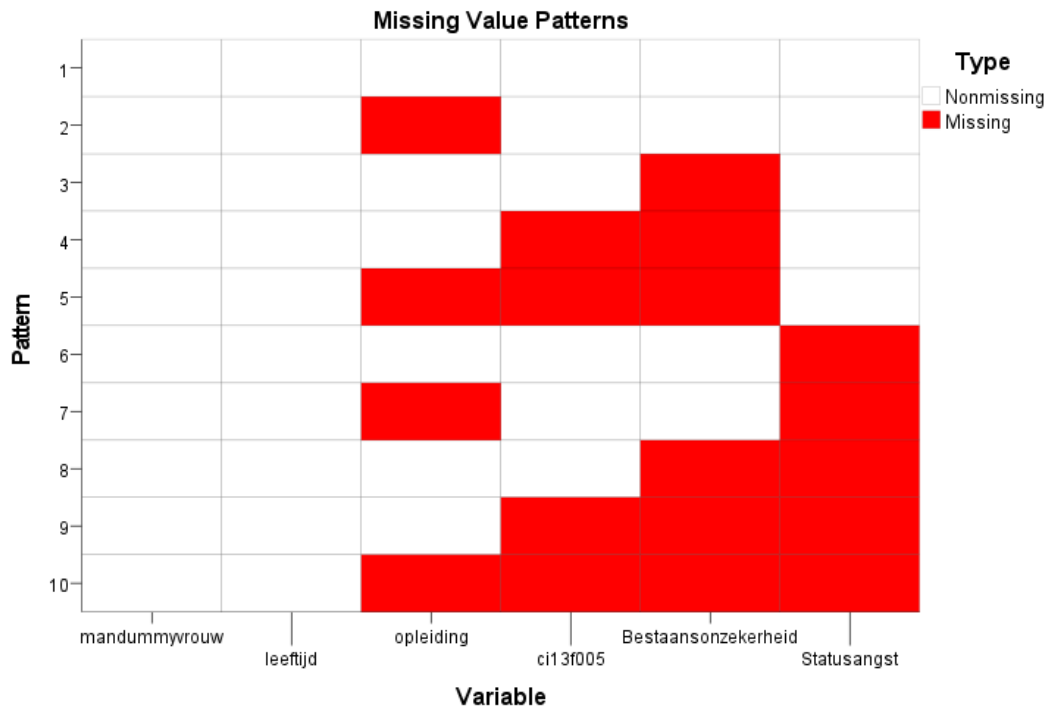

	Missing		Valid N	Mean	Std. Deviation
	N	Percent			
Statusangst	3160	73.0%	1167	.5458	.71673
Bestaansonzekerheid	1584	36.6%	2743	3.3420	1.78205
If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	1553	35.9%	2774	7.09	1.331

a. Maximum number of variables shown: 25

b. Minimum percentage of missing values for variable to be included: 10,0%

*Analyze Patterns of Missing Values (Analyze > Missing Value Analysis).
MVA VARIABLES=ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst opleiding mandummyvrouw leeftijd

```

/MAXCAT=25
/CATEGORICAL= opleiding mandummyvrouw
/TTEST NOPROB PERCENT=5
/TPATTERN PERCENT=1.

```

Univariate Statistics						
	N	Mean	Std. Deviation	Missing		No. of Extremes ^a
				Count	Percent	Low
ci13f005	2774	7.09	1.331	1553	35.9	298
Bestaansonzekerheid	2743	3.3420	1.78205	1584	36.6	0
Statusangst	1167	.5458	.71673	3160	73.0	0
opleiding	4314			13	.3	
mandummyvrouw	4327			0	.0	
leeftijd	4327	52.83	15.499	0	.0	0

*command om de juiste case te selecteren en daarna complete model te maken.

```

REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT ci13f005
/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid Statusangst opleiding mandummyvrouw leeftijd
/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER RESID ZRESID DFBETA SDBETA DFFIT.

```

RECODE RES_1 (MISSING=0) (ELSE=1) INTO obs.

```

USE ALL.
COMPUTE filter_$=(obs = 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'obs = 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.

```

*complete model correlaties en descriptieve statistieken worden opnieuw uitgevoerd.

*descriptive statistics variabelen complete model.

```

FREQUENCIES VARIABLES=ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst opleiding leeftijd
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.

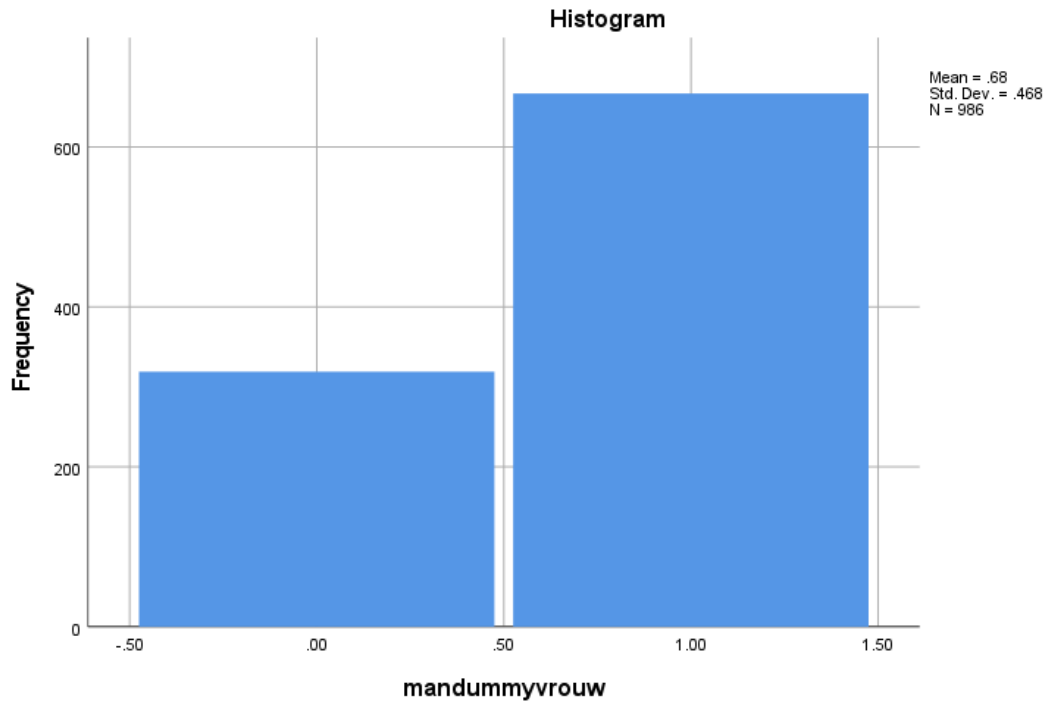
```

Statistics

		If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Bestaansonzekerheid	Statusangst	opleiding	Age of the household member
N	Valid	986	986	986	986	986
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		7.10	3.3352	.5406	2.7323	55.76
Median		7.00	3.0000	.2000	3.0000	58.00
Std. Deviation		1.328	1.77260	.71127	1.50306	15.084
Minimum		0	.00	.00	.00	18
Maximum		10	10.00	3.60	5.00	89
Percentiles	25	7.00	2.0000	.0000	1.0000	44.00
	50	7.00	3.0000	.2000	3.0000	58.00
	75	8.00	4.0000	.8000	4.0000	67.00

FREQUENCIES VARIABLES= mandummyvrouw
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.

		mandummyvrouw			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	319	32.4	32.4	32.4
	1.00	667	67.6	67.6	100.0
Total		986	100.0	100.0	

*in dit deel worden de correlaties tussen de variabelen berekend voor complete model.

*correlaties continue continu variabelen.

CORRELATIONS

/VARIABLES= ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst leeftijd opleiding

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Bestaansonzekerheid	Statusangst
If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Pearson Correlation	1	-.538**	-.325**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000
	N	986	986	986
Bestaansonzekerheid	Pearson Correlation	-.538**	1	.325**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	986	986	986

Statusangst	Pearson Correlation	-.325**	.325**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	
	N	986	986	986
Age of the household member	Pearson Correlation	.069*	-.112**	-.236**
	Sig. (2-tailed)	.029	.000	.000
	N	986	986	986
opleiding	Pearson Correlation	.160**	-.154**	.034
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.290
	N	986	986	986

Correlations

		Age of the household member		opleiding
If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	Pearson Correlation	.069*		.160**
	Sig. (2-tailed)	.029		.000
	N	986		986
Bestaansonzekerheid	Pearson Correlation	-.112**		-.154**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000
	N	986		986
Statusangst	Pearson Correlation	-.236**		.034
	Sig. (2-tailed)	.000		.290
	N	986		986
Age of the household member	Pearson Correlation	1		-.256**
	Sig. (2-tailed)			.000
	N	986		986
opleiding	Pearson Correlation	-.256**		1
	Sig. (2-tailed)	.000		
	N	986		986

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

*scatterplot afhankelijke variabele en continue variabelen.

GRAPH

/SCATTERPLOT(BIVAR)= ci13f005 WITH Bestaansonzekerheid
/MISSING=LISTWISE.

*correlaties welzijn, bestaansonzekerheid, statusangst, leeftijd en opleiding met geslacht.

UNIANOVA ci13f005 Bestaansonzekerheid Statusangst leeftijd opleiding BY mandummyvrouw
/METHOD=SSTYPE(3)
/INTERCEPT=INCLUDE
/PRINT DESCRIPTIVE
/CRITERIA=ALPHA(0.05)
/DESIGN=mandummyvrouw.

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Dependent Variable	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	20.204 ^a	1	20.204	11.580	.001
	Bestaansonzekerheid	34.732 ^b	1	34.732	11.168	.001
	Statusangst	.279 ^c	1	.279	.551	.458
	Age of the household member	658.530 ^d	1	658.530	2.900	.089
	opleiding	.201 ^e	1	.201	.089	.766
Intercept	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	42858.330	1	42858.330	24563.853	.000
	Bestaansonzekerheid	10013.511	1	10013.511	3219.782	.000
	Statusangst	258.188	1	258.188	510.115	.000
	Age of the household member	2654335.081	1	2654335.081	11689.105	.000
	opleiding	6418.396	1	6418.396	2838.373	.000
mandummyvrouw	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	20.204	1	20.204	11.580	.001
	Bestaansonzekerheid	34.732	1	34.732	11.168	.001
	Statusangst	.279	1	.279	.551	.458
	Age of the household member	658.530	1	658.530	2.900	.089
	opleiding	.201	1	.201	.089	.766
Error	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	1716.856	984	1.745		

	Bestaansonzekerheid	3060.237	984	3.110		
	Statusangst	498.038	984	.506		
	Age of the household member	223444.461	984	227.078		
	opleiding	2225.113	984	2.261		
Total	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	51447.000	986			
	Bestaansonzekerheid	14062.750	986			
	Statusangst	786.440	986			
	Age of the household member	3289935.000	986			
	opleiding	9586.000	986			
Corrected Total	If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?	1737.060	985			
	Bestaansonzekerheid	3094.969	985			
	Statusangst	498.317	985			
	Age of the household member	224102.991	985			
	opleiding	2225.314	985			

- a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,011)
- b. R Squared = ,011 (Adjusted R Squared = ,010)
- c. R Squared = ,001 (Adjusted R Squared = ,000)
- d. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,002)
- e. R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,001)

*in dit deel wordt de regressie analyse uitgevoerd voor de mediatie analyse.

*Regressie analyse X op y en xy op m. Bestaanszekerheid op welzijn en bestaanszekerheid en statusangst op welzijn.

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT ci13f005

/METHOD=ENTER opleiding mandummyvrouw leeftijd

/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid opleiding mandummyvrouw leeftijd

/METHOD=ENTER Statusangst Bestaansonzekerheid opleiding mandummyvrouw leeftijd

/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT

/SCATTERPLOT=(*ZRESID , *ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)

/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT.

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the		Change Statistics		df1
				Estimate		R Square Change	F Change	
1	.221 ^a	.049	.046	1.297		.049	16.788	3
2	.547 ^b	.299	.296	1.114		.250	350.313	1
3	.571 ^c	.326	.323	1.093		.027	39.232	1

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	84.741	3	28.247	16.788	.000 ^b
	Residual	1652.319	982	1.683		
	Total	1737.060	985			
2	Regression	519.521	4	129.880	104.648	.000 ^c
	Residual	1217.539	981	1.241		
	Total	1737.060	985			
3	Regression	566.386	5	113.277	94.827	.000 ^d
	Residual	1170.674	980	1.195		
	Total	1737.060	985			

- a. Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?
- b. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding
- c. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid
- d. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid, Statusangst

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	5.903	.203		29.014	.000
	opleiding	.166	.028	.188	5.846	.000
	mandummyvrouw	.284	.088	.100	3.207	.001
	Age of the household member	.010	.003	.112	3.479	.001
2	(Constant)	7.921	.205		38.579	.000
	opleiding	.078	.025	.089	3.149	.002
	mandummyvrouw	.144	.076	.051	1.884	.060
	Age of the household member	.003	.002	.032	1.133	.257
	Bestaansonzekerheid	-.386	.021	-.515	-18.717	.000
3	(Constant)	8.112	.204		39.818	.000
	opleiding	.083	.024	.094	3.411	.001

mandummyvrouw	.154	.075	.054	2.051	.041
Age of the household member	.000	.002	-.003	-.101	.919
Bestaansonzekerheid	-.345	.021	-.460	-16.193	.000
Statusangst	-.332	.053	-.178	-6.264	.000

		Coefficients ^a		Collinearity Statistics	
		95,0% Confidence Interval for B		Tolerance	VIF
Model		Lower Bound	Upper Bound		
1	(Constant)	5.504	6.302		
	opleiding	.110	.222	.934	1.071
	mandummyvrouw	.110	.457	.996	1.004
	Age of the household member	.004	.015	.931	1.074
2	(Constant)	7.518	8.323		
	opleiding	.030	.127	.901	1.110
	mandummyvrouw	-.006	.294	.987	1.013
	Age of the household member	-.002	.008	.909	1.100
	Bestaansonzekerheid	-.427	-.346	.943	1.061
3	(Constant)	7.712	8.512		
	opleiding	.035	.131	.900	1.112
	mandummyvrouw	.007	.301	.987	1.014
	Age of the household member	-.005	.005	.874	1.144
	Bestaansonzekerheid	-.386	-.303	.852	1.174
	Statusangst	-.436	-.228	.853	1.173

a. Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

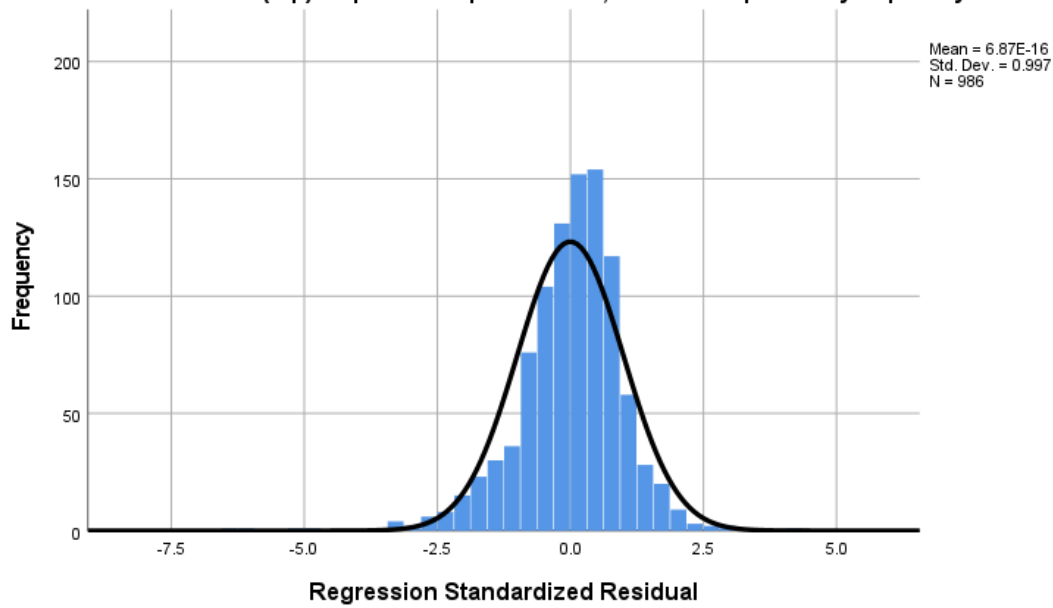
Overlap berekend door overlap deel te berekenen van bestaanszakerheid in het tweede en laatste model. Dit is 0,04.(-0,386+0,346) Dit

totaal delen we door alles wat in het interval ligt van het vierde model is 0,083 (-0,386+0,303).Totale overlap is 48,2 %.

Charts

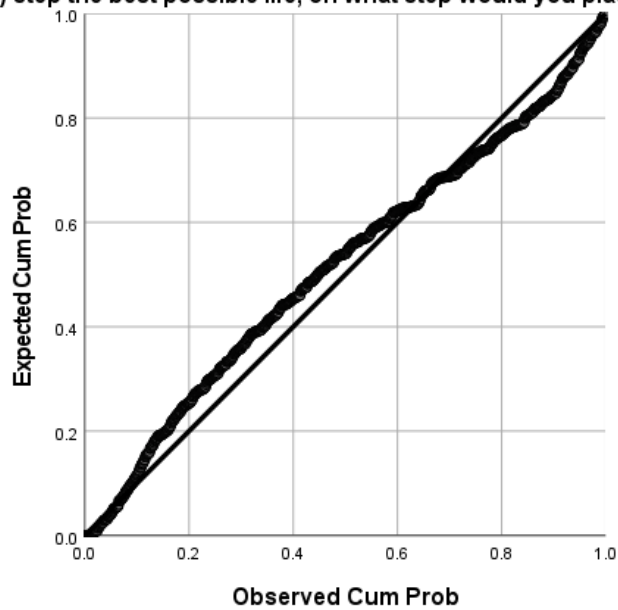
Histogram

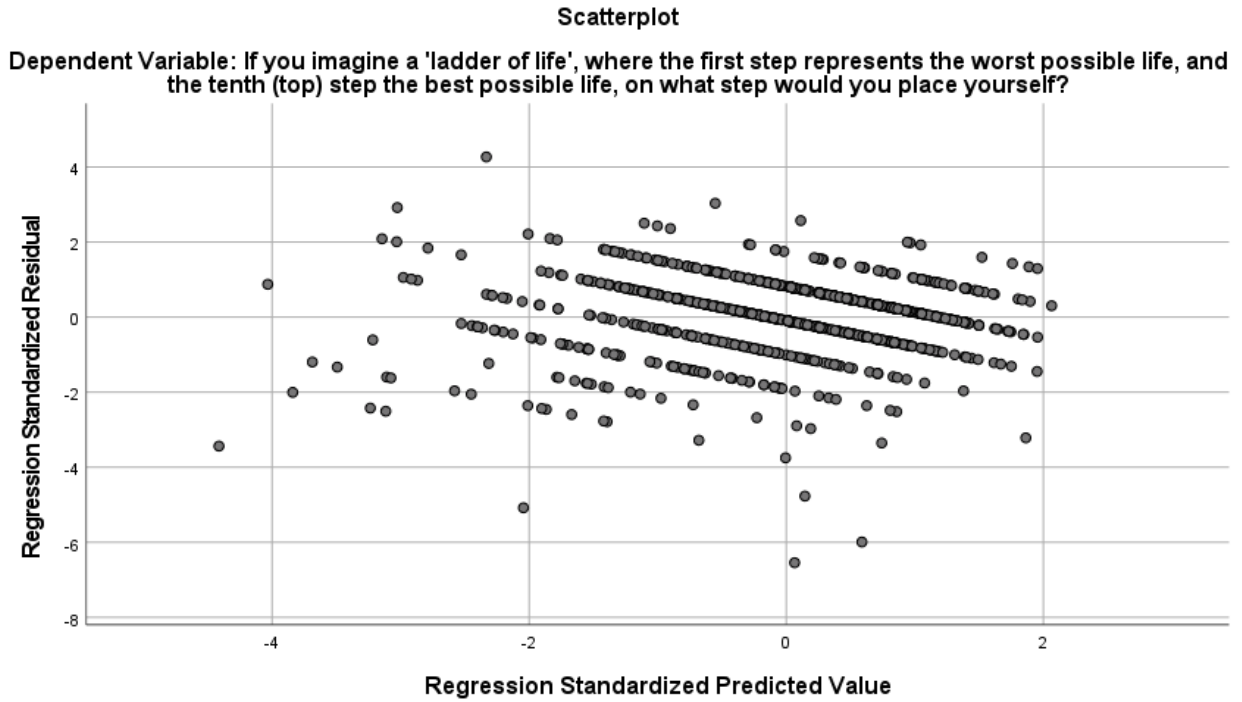
Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

*x op m. Bestaanszonzekeheid op statusangst.

```
REGRESSION
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT Statusangst
/METHOD=ENTER opleiding mandummyvrouw leeftijd
/METHOD=ENTER Bestaanszonzekeheid opleiding mandummyvrouw leeftijd
/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT
/SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT.
```

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics		
					R Square Change	F Change	df1
1	.238 ^a	.057	.054	.69188	.057	19.666	3
2	.384 ^b	.147	.144	.65807	.091	104.480	1

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	28.242	3	9.414	19.666	.000 ^b
	Residual	470.075	982	.479		
	Total	498.317	985			
2	Regression	73.488	4	18.372	42.424	.000 ^c
	Residual	424.829	981	.433		

Total	498.317	985			
-------	---------	-----	--	--	--

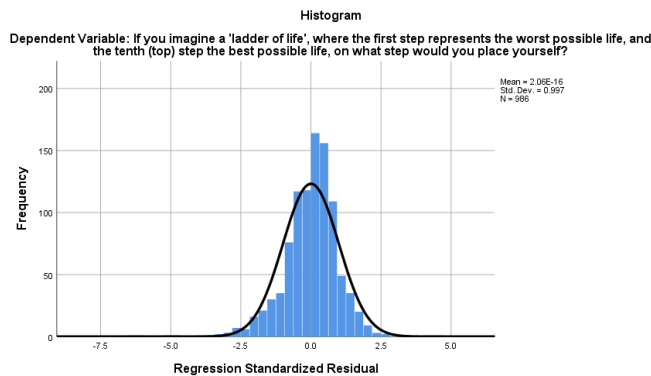
a. Dependent Variable: Statusangst

b. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding

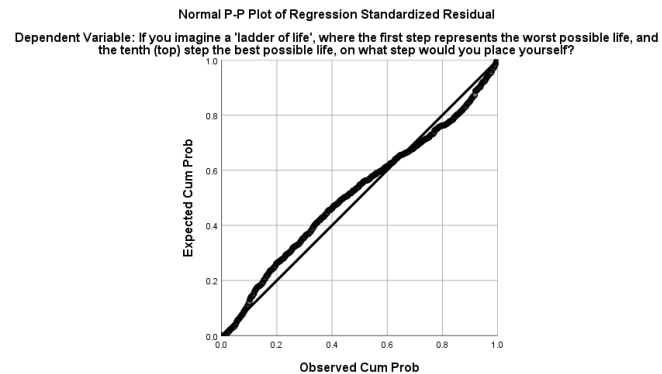
c. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid

		Coefficients ^a				
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	1.227	.109		11.303	.000
	opleiding	-.013	.015	-.028	-.886	.376
	mandummyvrouw	-.016	.047	-.010	-.329	.742
	Age of the household member	-.011	.002	-.243	-7.564	.000
2	(Constant)	.576	.121		4.748	.000
	opleiding	.015	.015	.032	1.016	.310
	mandummyvrouw	.030	.045	.019	.656	.512
	Age of the household member	-.009	.001	-.194	-6.291	.000
	Bestaansonzekerheid	.125	.012	.310	10.222	.000

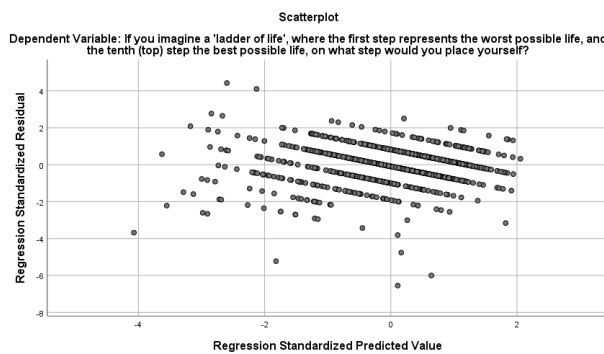
Bijlage 3

Figuur 2: Histogram van gestandaardiseerde residuen.

Figuur 3: PP plot van gestandaardiseerde residuen

Figuur 4: Residual plot met afhankelijke variabele welzijn.

In dit deel wordt er gekeken of de assumpties van normaliteit, lineariteit, homoscedasticiteit, en multicollineariteit. Ten eerste zal er worden ingegaan op de normaliteit. In figuur 2 een histogram te zien van de gestandaardiseerde residuen. In dit histogram is ook de normaalcurve weergegeven. De verdeling lijkt normaal verdeeld echter is er wel een piek die boven de normaalverdeling uit komt. Ook is dit te zien in figuur 3 hier is namelijk te zien dat het PP plot een s curve heeft. Deze curve ligt echter nog wel dicht bij de rechte lijn. Op basis van deze gegevens gaan we ervanuit dat de normaliteit niet geschonden is, hoewel er wel rekening gehouden moet worden met het interpreteren omdat de normaliteit niet perfect is.

Ten tweede is in figuur 4 te zien dat de lineariteit misschien geschonden is. Er lijkt deels sprake te zijn van een willekeurige puntenwolk. Er zijn wel meerdere lijnen te zien die een negatief verband hebben. Dit is te verklaren doordat er een 10-tal antwoord categorieën waren hierdoor zijn er ook tien lijnen met elk een eigen constante met dezelfde helling. Wel lijkt het erop dat voor de elke waarde van x het gemiddelde van de residuen 0 is. Het figuur toont we elke uitschieters aan de linkerkant. Doordat we weten waardoor de vertekening komt en het gemiddelde nul lijkt gaan we ervan uit dat de lineariteit ook niet is geschonden.

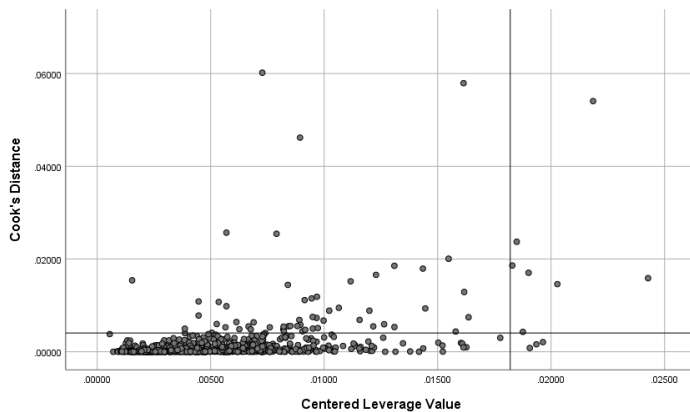
Ten derde gaan we in op de homoscedasticiteit. In figuur 1 zou te zien moeten zijn dat de spreiding rondom de 0 lijn van de y-as ongeveer 0 is. Deze assumptie lijkt ook niet geschonden doordat het gemiddelde hier ook 0 lijkt te zijn.

Tot slot de assumptie van multicollineariteit, deze is in tabel 1 (Resultaten of bijlage 2) te vinden. De multicollineariteit wordt met behulp van de VIF-scores vastgesteld. Wanneer er een VIF-score hoger

dan 4 is dan spreken we van multicollineariteit. Wanneer dit het geval is betekent dat dat er veel samenhang is van de onafhankelijke variabelen. De hoogste VIF-waarde in het model is $VIF=1,184$. Op basis van dit gegeven is de assumptie van multicollineariteit niet geschonden.

Uitbijters

```
/SCATTERPLOT(BIVAR)=LEV_3 WITH COO_3
/MISSING=LISTWISE.
```


Figuur 5: Cook's Distance en Leverage waarde

In dit deel worden uitbijters geanalyseerd met de Cook's Distance, Leverage waarden en DFFIT. Uitbijters zijn cases die veel invloed hebben op de analyse en de uitkomst hiervan. Dit betekent dus dat die bepaalde case oftewel respondenten de data erg kunnen vertekenen. Hierom is het van belang om uitbijters op te zoeken en te achterhalen of het ook echt om uitbijters gaat.

De eerste twee methodes die we gebruiken om uitbijters te vinden in de lineaire regressie zijn de Leverage methode en de Cook's Distance. Voor beide methoden is een grenswaarde te berekenen en wanneer de case een waarde hoger heeft dan de grenswaarde zou deze als uitbijter beschouwd kunnen worden. In het model zijn 989 cases en 6 parameters. De grenswaarde van de Cook's Distance is gelijk aan $4/n$, wat in dit geval een grenswaarde geeft van 0,004 ($4/989$). De grenswaarde van de leverage is te vinden door $3*p/n$, wat in dit geval een waarde is van 0,018 ($3*6/989$). In figuur 5 is een spreidingsplot gezien met de leverage op de X as en cooks dsitance op de y as. Voor elk van deze waarde is ook een lijn weergegeven van de grenswaarde. In totaal zijn er 62 cases die boven de grenswaarde van de Cook's Distance komen en 10 cases boven de grenswaarde van de Leverage. En er zijn 7 cases die boven beide grens waarden zitten. Dit zijn dan ook de potentiële uitbijters waarna gekeken moet worden met behulp van de DFFIT. Een DFFIT waarde groter dan 1 vormt een probleem. In tabel 2 is te zien dat dat geen waarde van de DFFIT groter is dan 1 wanneer Cook's Distance en Leverage grens wel zijn overschreden. Er is voor gekozen alle uitbijters van de cooks distance en leverage te verwijderen en de analyse opnieuw uit te voeren. Zie output hieronder.

Tabel 2: overzicht uitbijters

Case ID	Cook's Distance	Leverage	DFFIT
831326	0,01588	0,02427	0,05386
854537	0,05406	0,02185	-0,09449
805670	0,01459	0,02028	0,04737
824386	0,01704	0,01901	-0,04965
828811	0,00428	0,01876	-0,02472
870254	0,02373	0,01849	0,05781

873141

0,01860

0,01829

-0,05093

*uitbijter grafiek cooks distance en leverage.
GRAPH

*rerun zonder uitbijters.

SORT CASES BY Bestaansonzekerheid (D).

SORT CASES BY ci13f006 (D).

SORT CASES BY LEV_3 (D).

SORT CASES BY COO_3 (D).

REGRESSION

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT ci13f005

/METHOD=ENTER opleiding mandummyvrouw leeftijd

/METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid opleiding mandummyvrouw leeftijd

/METHOD=ENTER Statusangst Bestaansonzekerheid opleiding mandummyvrouw leeftijd

/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT

/SCATTERPLOT=(*ZRESID , *ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)

/SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT.

Model Summary^d

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the		Change Statistics		df1
				Estimate		R Square Change	F Change	
1	.235 ^a	.055	.052	1.009		.055	17.849	3
2	.577 ^b	.333	.330	.848		.278	380.328	1
3	.591 ^c	.349	.346	.838		.017	23.275	1

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	54.479	3	18.160	17.849	.000 ^b
	Residual	930.955	915	1.017		
	Total	985.434	918			
2	Regression	328.033	4	82.008	114.018	.000 ^c
	Residual	657.401	914	.719		
	Total	985.434	918			
3	Regression	344.376	5	68.875	98.093	.000 ^d
	Residual	641.058	913	.702		

Total	985.434	918		
-------	---------	-----	--	--

a. Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

b. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding

c. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid

d. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid, Statusangst

		Coefficients ^a				
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1	(Constant)	6.316	.167		37.756	.000
	opleiding	.149	.023	.214	6.418	.000
	mandummyvrouw	.219	.072	.098	3.048	.002
	Age of the household member	.007	.002	.095	2.854	.004
2	(Constant)	8.008	.165		48.458	.000
	opleiding	.082	.020	.118	4.164	.000
	mandummyvrouw	.121	.061	.054	1.996	.046
	Age of the household member	.001	.002	.017	.593	.553
	Bestaansonzekerheid	-.359	.018	-.540	-19.502	.000
3	(Constant)	8.130	.165		49.204	.000
	opleiding	.085	.020	.121	4.323	.000
	mandummyvrouw	.134	.060	.060	2.240	.025
	Age of the household member	-.001	.002	-.013	-.456	.649
	Bestaansonzekerheid	-.331	.019	-.497	-17.320	.000
	Statusangst	-.224	.046	-.140	-4.824	.000

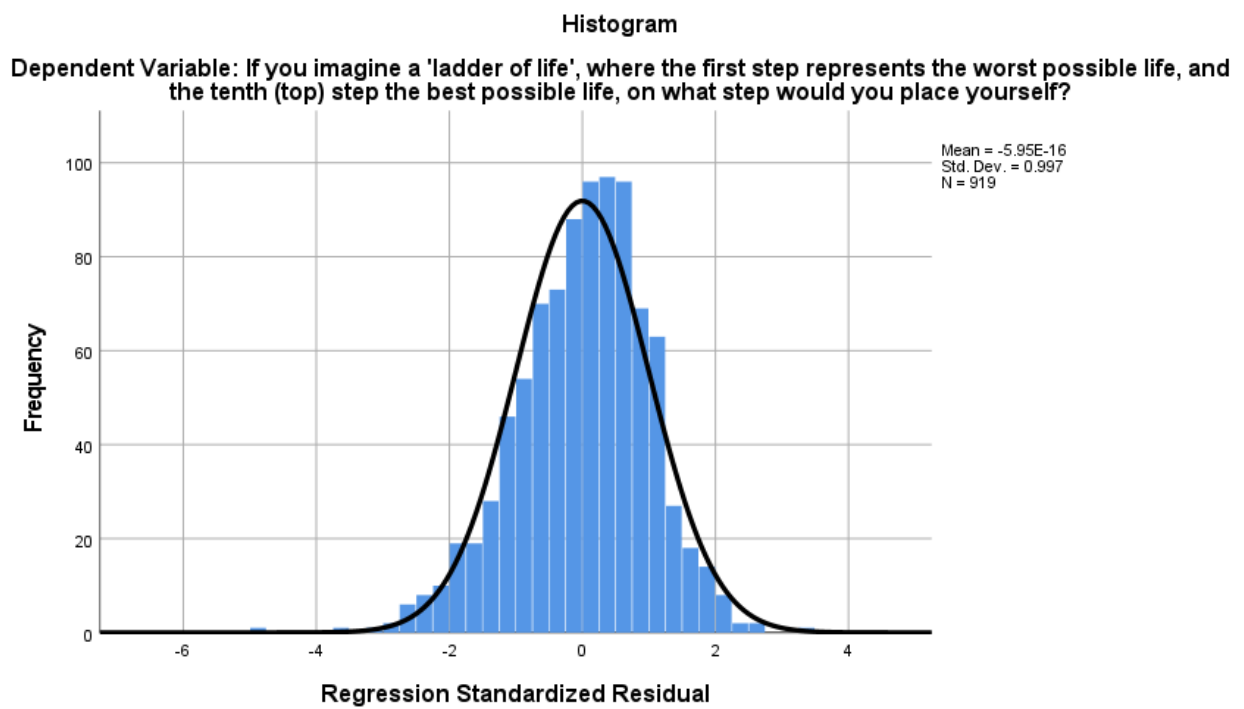
		95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
Model		Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	5.988	6.644		
	opleiding	.103	.194	.930	1.075
	mandummyvrouw	.078	.359	.996	1.004
	Age of the household member	.002	.011	.928	1.078
2	(Constant)	7.683	8.332		
	opleiding	.044	.121	.903	1.108
	mandummyvrouw	.002	.240	.990	1.011
	Age of the household member	-.003	.005	.909	1.100
	Bestaansonzekerheid	-.395	-.323	.953	1.049
3	(Constant)	7.806	8.454		

opleiding	.046	.123	.902	1.109
mandummyvrouw	.017	.252	.987	1.013
Age of the household member	-.005	.003	.867	1.154
Bestaansonzekerheid	-.368	-.293	.864	1.158
Statusangst	-.315	-.133	.849	1.177

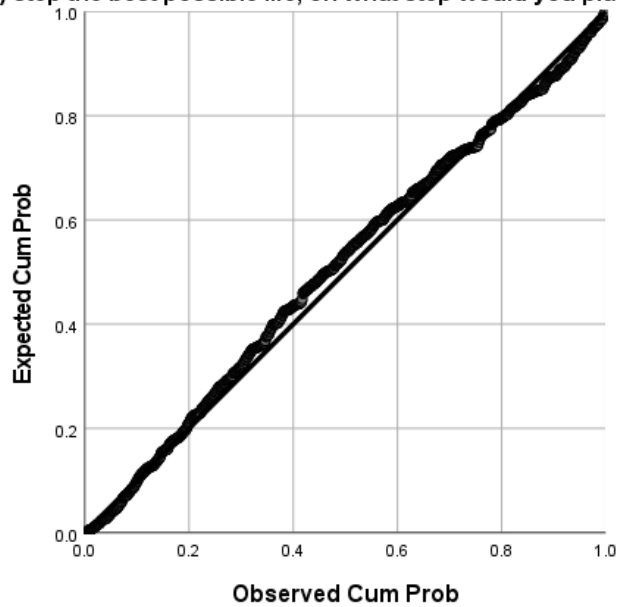
a. Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

Charts

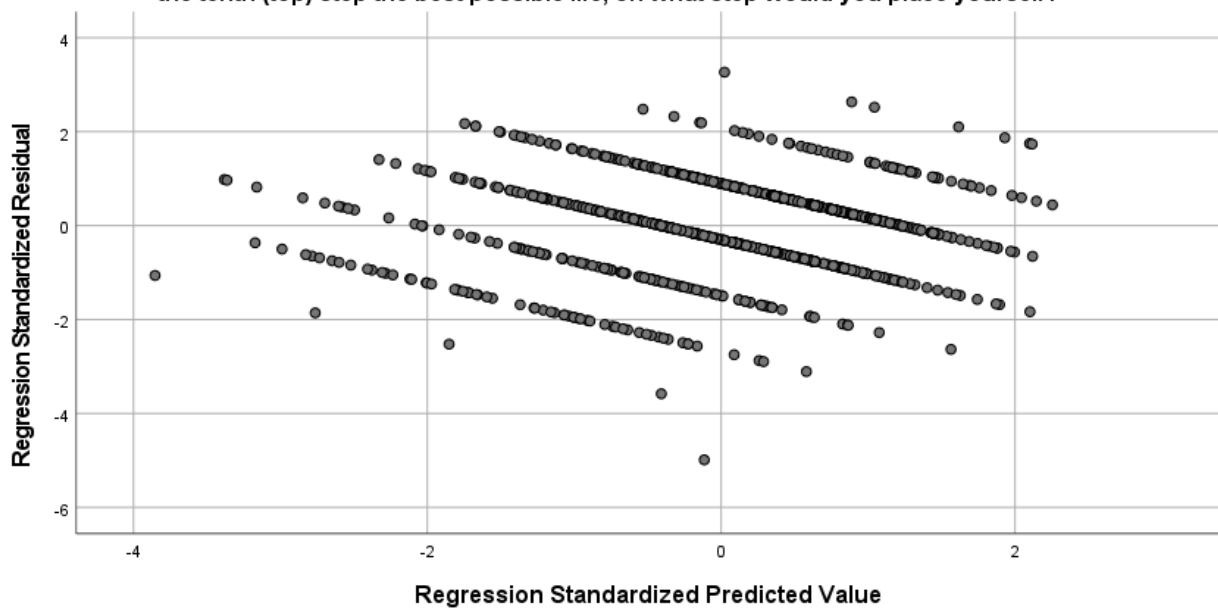
Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

Scatterplot

Dependent Variable: If you imagine a 'ladder of life', where the first step represents the worst possible life, and the tenth (top) step the best possible life, on what step would you place yourself?

*x op m. Bestaansonzekeheid op statusangst.

```
REGRESSION  
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS CI(95) R ANOVA COLLIN TOL CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT Statusangst
```

/METHOD=ENTER opleiding mandummyvrouw leeftijd
 /METHOD=ENTER Bestaansonzekerheid opleiding mandummyvrouw leeftijd
 /SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT
 /SCATTERPLOT=(*ZRESID,*ZPRED)
 /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
 /SAVE PRED ZPRED COOK LEVER DFBETA SDBETA DFFIT SDFIT.

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics		
					R Square Change	F Change	df1
1	.251 ^a	.063	.060	.62609	.063	20.522	3
2	.388 ^b	.151	.147	.59647	.087	94.130	1

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	24.134	3	8.045	20.522	.000 ^b
	Residual	358.672	915	.392		
	Total	382.805	918			
2	Regression	57.623	4	14.406	40.491	.000 ^c
	Residual	325.182	914	.356		
	Total	382.805	918			

a. Dependent Variable: Statusangst

b. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding

c. Predictors: (Constant), Age of the household member, mandummyvrouw, opleiding, Bestaansonzekerheid

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1.138	.104		10.960	.000
	opleiding	-.014	.014	-.031	-.948	.343
	mandummyvrouw	.025	.045	.018	.566	.572
	Age of the household member	-.011	.001	-.258	-7.762	.000
2	(Constant)	.546	.116		4.700	.000
	opleiding	.010	.014	.022	.689	.491
	mandummyvrouw	.059	.043	.043	1.396	.163
	Age of the household member	-.009	.001	-.214	-6.689	.000
	Bestaansonzekerheid	.125	.013	.303	9.702	.000

Coefficients^a

Model		95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)		.934	1.342	

	opleiding	-.042	.015	.930	1.075
	mandummyvrouw	-.062	.113	.996	1.004
	Age of the household member	-.014	-.008	.928	1.078
2	(Constant)	.318	.774		
	opleiding	-.018	.037	.903	1.108
	mandummyvrouw	-.024	.143	.990	1.011
	Age of the household member	-.012	-.007	.909	1.100
	Bestaansonzekerheid	.100	.151	.953	1.049

a. Dependent Variable: Statusangst

Bijlage 4 ChatGPT.

Leerdoelen

Als naar het eerste leerdoel wordt gekeken van het bachelor werkstuk denk ik dat ChatGPT geschikt is voor het verwerven van kennis als het gaat om een eerste indruk. Echter moet alles wat chatGPT aangeeft wel gecontroleerd worden op waarheden. Ook heb ik geprobeerd ChatGPT niet het voordeden voor mij te laten doen, maar juist als hulpmiddel te gebruiken. Het tweede leerdoel is het uitwerken van de probleemstelling. Ik denk dat ChatGPT kan helpen met het uitwerken van de probleemstelling, maar wanneer het programma hiervoor wordt gebruikt denk ik dat ik zelf niets meer leer van dit leerdoel. ChatGPT zou namelijk dit werk voor mij doen. Daarom heb ik deze functie niet gebruikt. Het derde leerdoel is relateren van de probleemstelling aan een relevante maatschappelijke of wetenschappelijke context. Hiervoor heb ik chatGPT niet proberen te gebruiken. Voor de overige leerdoelen is ChatGPT denk ik minder goed toepasbaar. Het gaat om de volgende leerdoelen: 'formuleren van toetsbare hypothesen; correct uitvoeren en beschrijven van de onderzoeksmethode en de statistische analyses; correct rapporteren en kritisch interpreteren van de resultaten; kritisch reflecteren op de gevonden resultaten en de implicaties hiervan op wetenschappelijk en maatschappelijk gebied.

Algemeen en mijn gebruik en richtlijnen.

Ik heb chat GPT zoveel mogelijk als hulpmiddel proberen te gebruiken en niet als vervangend middel. Zo heb ik in elk stuk ChatGPT gebruikt om de spelling te controleren en zo nu en dan een betere zinsbouw laten maken. Ook heb ik het gebruikt als zoek machine en vertaal middel. Daarnaast heb ik het ook gebruikt om artikelen samen te vatten. Ook heb ik soms stukken tekst makkelijker laten schrijven zodat ik ze makkelijker kan interpreteren. Daarnaast heb ik het ook gebruikt om zo nu en dan andere signaal worden te vinden.

Het is nu mogelijk om een link te delen van ChatGPT met daarin alle commands, deze heb toegevoegd per hoofdstuk. Deze links zijn niet compleet omdat ik eerdere contact momenten met Chat GPT al had verwijderd voordat er bewust werd gezegd dat je het gebruik van ChatGPT moet aangeven. Hierdoor weet ik ook niet meer welke commands ik allemaal toen der tijd gebruikt heb.

Ik heb chatGPT gebruikt door al mijn tekst te laten controleren fouten. Ook heb ik een aantal zinnen anders laten formuleren. In de commands van de inleiding staat een voorbeeld. Deze nieuwe zin heb ik gecontroleerd en gebruikt in mijn tekst. Ik heb dit voorheen ook wel eens gebruikt wanneer ik het lastig vond om zinnen goed te construeren.

<https://chat.openai.com/share/c2b877de-9f57-4b43-b17c-222482c8e8bc>

Inleiding en theorie

Ik heb hier Engelse artikelen of de abstract van de tekst geplakt en vertaald naar het Nederlands zodat dit makkelijker te lezen is. Soms heb ik ook hele delen erin geplakt om dit te laten samenvatten zodat ik niet een heel artikel hoeft te lezen. Wanneer er iets in de samenvatting voor mij handig was dan ging ik dit opzoeken in de tekst om te verifiëren of dit er werkelijk staat. Dit heb ik dan vervolgens gebruikt in mij tekst. Ook heb ik chat GPT gevraagd om uit te leggen wat bepaalde begrippen/ theorieën inhouden. Zo heb ik de definities gevraagd van de door mij gebruikte variabelen. Deze definities heb vergeleken met die van wetenschappelijke artikelen om zo een beter beeld te krijgen van wat deze begrippen betekenen. Ook heb ik opgezocht wat bepaalde woorden betekenen. Zo heb ik het als zoekmachine gebruikt om te achterhalen wat een meritocratie is. Dit is hoe ik google of een woordenboek ook zou gebruiken. Alleen kan ChatGPT mij een uitbreider en

sneller antwoord geven. Deze gevonden definities heb ik echter nog wel gecheckt aan de hand van een definitie van een wetenschappelijk artikel. Ik heb dus niet de definitie uit ChatGPT klakkeloos overgenomen.

<https://chat.openai.com/share/db6724ce-77d8-4e44-ab13-9001b5cfe392>

<https://chat.openai.com/share/95565e26-0f94-40d8-8c37-708caefcbe7b>

Methoden

Voor de methoden heb ik het programma niet extra gebruikt naast het controleren op fouten.

Resultaten

Voor de resultaten heb ik gevraagd hoe een mediatie effect werkt en wat de stappen zijn zodat ik deze makkelijk kan uitvoeren in SPSS. Ook heb ik gebruik gemaakt van de herschrijf functie om een paar zinnen anders te schrijven.

<https://chat.openai.com/share/ffcf5292-8078-43da-bfce-f90227bbb823>

Conclusie

Voor de conclusie heb ik het programma niet extra gebruikt naast het controleren op fouten.